N:o 23.

Ank. till Riksd. Kansli den 4 April 1883, kl. 8 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta förslag om ändrad lagstiftning angående tillsättning af presterliga tjenster.

Lag-Utskottet har från Andra Kammaren fått till sig hänvisade sex särskilda inom Kammaren väckta motioner om ändrad lagstiftning angående tillsättning af presterliga tjenster.

Af dessa motioner är den af Herr *Erik Westin* afgifna (II, 24) den mest omfattande.

Motionären har, med några ändringar, å nyo framlagt det Förslag till förordning angående tillsättning af presterliga tjenster, om hvars antagande Lag-Utskottet vid 1879 års riksdag, efter behandling af Kongl. Maj:ts i ärendet till Riksdagen aflåtna proposition, hemstälde i sitt då afgifna utlåtande N:o 4.

Motionären säger, att ehuru stora och vigtiga frågor komme att mer än vanligt taga nu innevarande Riksdags uppmärksamhet i anspråk, hvilket gjorde det önskvärdt att till en annan gång undanskjuta andra frågor, så utgjorde dock den omständighet, att allmänt kyrkomöte komme att under året sammanträda, anledning för honom att nu framkomma med sitt förslag. Att en förändring i våra presterliga befordringslagar af behofvet påkallades, vore allmänt kändt och erkändt. Både regering, riksdag och kyrkomöte hade också arbetat på frågans lösning, ehuru olika meningar om sättet hittills orsakat, att den ännu vore olöst. Frågans vigt och betydelse för vårt kyrkliga församlingslif gjorde dock, att den icke kunde eller finge falla, utan måste återkomma, till dess den vunnit sin lösning. Både presten, församlingen och den enskilde för-

samlingsmedlemmen suckade under det oefterrättlighetstillstånd, som nu vore rådande i fråga om tillsättande af själasörjare, och motsåge med längtan en sakernas bättre ordning. Lagstiftaren måste derför ännu en gång göra ett försök att afhjelpa missförhållandena.

Det af motionären framlagda förordningsförslag är af följande lydelse:

Förslag

till förordning angående tillsättning af presterliga tjenster.

Med upphäfvande af Kongl. förordningen om prestval den 1 April 1843 samt af hvad kyrkolag med dertill hörande författningar i öfrigt innehålla, stridande mot nedannämnda bestämmelser, förordnas som följer:

§ 1.

1. Har ordinarie presterlig tjenst blifvit ledig, skall, der ej annorledes stadgadt är, det domkapitel, under hvilket tjensten lyder, ofördröjligen genom offentligt anslag kungöra densamma till ansökning, med utsättande af dag då ansökningstiden går till ända.

2. Hvad i afseende på ansökningstid samt ansökningshandlingar och deras inlemnande bör iakttagas, derom förordnar Konungen.

§ 2.

Inom trettio dagar efter den, då ansökningstid går till ända, skall domkapitlet företaga de ingifna ansökningarna till granskning, pröfva de sökandes behörighet och uppgöra förslag till tjenstens besättande.

§ 3.

1. Till presterlig tjenst njute prest befordringsrätt endast inom det stift han tillhör, der icke vidsträcktare rätt är genom denna förordning eller särskildt af Konungen honom meddelad.

2. Befordringsrätt till presterlig tjenst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets presterskap.

§ 4.

Är prest till embetsutöfning obehörig, må han ej på förslag uppföras eller eljest till presterlig befordran komma i fråga.

§ 5.

Prest må ej, medan han innehar förslag till presterlig tjenst, eller medan besvär, som han anfört öfver dylikt förslag, äro oafgjorda, uppföras på förslag till annan presterlig tjenst.

§ 6.

1. Den, som är till komministers- eller kapellpredikantstjenst utnämnd, men densamma icke tillträdt, vare ej behörig att på grund af egen ansökan uppföras på förslag till annan sådan tjenst.

2. Kyrkoherde må ej på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst, derest han icke vid ansökningstidens slut under minst tre år, räknadt från tillträdet, innehaft den kyrkoherdetjenst, hvartill han senast blef befordrad.

§ 7.

Till kyrkoherdetjenst må ej kallas eller på förslag uppföras den, som icke uppnått trettio års ålder, utan Konungen gifver der lof till.

§ 8.

Ej må domkapitlet till presterlig tjenst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som pröfvas ega den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjenstens nöjaktiga bestridande erfordras.

§ 9.

Sedan de sökandes behörighet till den lediga tjensten blifvit pröfvad, uppföre domkapitlet bland dem, som förklarats behörige, på förslaget tre, efter som de framför andre och sins emellan finnas i förtjenst och skicklighet ega företräde; och bör dervid tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, hvarmed sökande skött det kall,

honom i kyrkans eller läroverkens tjenst dittills varit anförtrodt, jemte hans tjenstålder, som ock hans genom examina, utgifna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen. Äro sökande jemgoda i teologiska insigter, må afseende fästas jemväl på lärdom i andra kunskapsämnen, ådagalagd på sätt nu är sagdt.

§ 10.

1. Tjenstålder skall, lika för ordinarie och extra ordinarie befattning, räknas efter tjenstgöringstid; dock att, då sökande för sjukdom eller för teologiska studiers idkande eller profs aflägganden eller för fullgörande af offentligt uppdrag eller af annan dermed jemförlig anledning fått åtnjuta tjenstledighet, den tid icke må vid tjenstårsberäkningen afdragas. För tjenstgöring före fylda tjugutre år må tjenstår icke beräknas, ej heller för mer än en tjenstebefattning, der sökanden flera sådana samtidigt bestridt.

2. Vid bestämmandet af sökandes tjenstålder gälle årsberäkning såsom för presterlig tjenst äfven för notarie- och amanuenstjenster vid domkapitlen, så ock för lärarebefattning, med hvilken sådan förmån är eller varder af Konungen förenad. Filosofie doktorsgrad eller behörighet dertill, genom aflagda prof förvärfvad vid något af rikets universitet, räknas lika med tre presterliga tjenstår. Ej må någon såsom tjenstår räkna sig till godo annan tid, än den, under hvilken han varit medlem af svenska kyrkan.

§ 11.

Vid omröstning till förslag skall röstas om hvart förslagsrum särskildt, från det första och vidare nedåt, och varde på hvart rum uppförd den, som dertill erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har vid sådan omröstning icke någon erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall ny omröstning anställas mellan de två, hvilka högsta röstetalet tillfallit. Hafva flera än två erhållit sådant röstetal, att företrädet dem emellan är oafgjordt, då skall först mellan dem skiljas genom särskild omröstning, hvarvid i händelse af lika röster ordförandens röst gifver utslaget.

12.

I förslagsprotokollet skall för hvarje sökande upptagas ett kort sammandrag af hans tjensteförteckning och jemväl utföras den tjenstålder,

som han enligt domkapitlets pröfning lagligen egt vid ansökningstidens utgång räkna sig till godo.

§ 13.

1. Hafva ej tre behöriga sökande sig anmält, utsätte domkapitlet ny ansökningstid, hälften af den, som första gången förelades, och hafva de, som under första ansökningstiden inkommit och finnas behöriga, företräde till förslaget.

2. Finnas ej heller efter andra ansökningstidens förlopp tre behöriga sökande, skall domkapitlet på förslag uppföra den eller de sökande, som sig anmält och pröfvas behörige, samt låta å kyrkostämma inhemta vederbörande församlings yttrande, huruvida hon med det ofullständiga förslaget åtnöjes. Förklarar sig församlingen med förslaget nöjd, vidtage domkapitlet de åtgärder, som för tjenstens besättande ytterligare erfordras. Har hvarken vid första eller andra ansökningstidens utgång behörig sökande sig anmält, eller nöjes församlingen icke åt ofullständigt förslag, anmäle domkapitlet förhållandet hos Konungen och afbide hans beslut.

§ 14.

Prest må ej afsäga sig förslag, hvarå han blifvit uppförd, utan så är, att han, efter det han tjensten sökte, vunnit annan befordran eller domkapitlet pröfvar honom vara af sjukdom eller annan orsak ur stånd att den sökta tjensten bestrida.

§ 15.

Har, innan val egt rum, någon af de föreslagna blifvit obehörig att på förslag uppföras, varde han från förslaget skild.

§ 16.

Har, innan val egt rum, någon af de föreslagna med döden afgått eller fått förslaget sig afsäga eller blifvit från förslaget skild, anslås ett rum på förslaget till ansökning ledigt, och förfares vidare som i § 13 sägs; skolande, der någon förut förslaget sökt, men ej blifvit derå uppförd, hans då ingifna ansökning icke utan att han densamma uttryckligen förnyat komma under pröfning, ej heller den omständigheten, att han förut sökt, berättiga honom till företräde framför senare sökande.

§ 17.

1. Sedan förslag vunnit laga kraft, eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, skola de föreslagna, hvar på sin dag, i ordning efter deras rum på förslaget, vid högmessogudstjenst aflägga prof med predikande och altartjenst i den kyrka, vid hvilken ledigheten är, eller, om flera kyrkor under tjensten lyda, och domkapitlet icke annorlunda bestämmer, i moderkyrkan. Är med den lediga tjensten förenad skyldighet att på samma sön- eller högtidsdag förrätta gudstjenst i mer än en kyrka, bestämme domkapitlet om prof i två kyrkor aflägges skola.

2. Ej må profpredikant, om annan prest är att tillgå, i församling der han aflägger prof utföra annan presterlig förrättning än här är sagdt.

§ 18.

Är prest, som blifvit på förslag uppförd, i fält eller på embetets vägnar eller i offentligt uppdrag utrikes stadd, och kan han förty icke till profs afläggande sig inställa, vare dock behörig att vid valet komma under omröstning.

§ 19.

Varder någon af de på förslaget uppförda af sjukdom eller annat laga förfall hindrad att å utsatt dag aflägga prof, göre derom ofördröjligen anmälan hos domkapitlet. Är han fortfarande af laga förfall hindrad att anmäla sig till prof inom nittio dagar från den förelagda profdagen, må han utan afläggande af prof komma under omröstning. Har den uteblifne ej anmält förfall, som af domkapitlet godkännes, må han kunna af domkapitlet från förslaget skiljas.

§ 20.

Har, efter det profdagar varit för de föreslagna utsatta, sökande blifvit i den ordning, som i § 16 sägs, på förslaget uppförd, förelägge domkapitlet honom särskild profdag. Lag samma vare, om den, som af laga förfall varit hindrad att på förelagd dag aflägga prof, inom den i näst föregående § föreskrifna tid dertill sig anmält.

§ 21.

Ej må tjenstgöring anvisas prest i pastorat, der han söker presterlig tjenst. Är han förut der anställd, då må han kunna med den tjenstgöring fortfara.

§ 22.

Söndagen efter sista profdagen vare frågodag. Då skall valförrättaren vid sammanträde med församlingens röstegande ledamöter det förestående valet bereda på sätt här nedan sägs.

§ 23.

Valförrättare förordnas af domkapitlet. Till valnotarie, som å frågo- och valdag förer protokoll, utser valförrättaren lämplig person. Ej må den vara valförrättare eller valnotarie, som är med någon af de på förslaget uppförda i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt allmän lag utgör jäf mot domare, ej heller röstegande, så vida han ej sin röst nedlägger.

§ 24.

1. Anföres eller yppar sig eljest på frågodag mot valförrättaren jäf, som han finner lagligt, uppskjutes förrättningen till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare förordnat.

2. Varder valnotarie på laga skäl jäfvad, skall valförrättaren dertill på stället utse annan lämplig man, som ojäfvig är.

§ 25.

1. Styrkes på frågodag, att profdagarna ej blifvit behörigen kungjorda eller att förelagdt prof icke fullgjorts, eller att föreslagen prestman dött eller är till förslaget obehörig vorden, uppskjutes frågodagsförrättningen, och ankomme det på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna förordning öfverensstämmer.

2. Visas att frågodagssammanträdet icke blifvit vederbörligen kungjordt, utsätte valförrättaren ny frågodag till annan söndag.

§ 26.

1. Rösträtt vid prestval tillkommer en hvar, som i församling, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmas öfverlägg-

ningar och beslut deltaga; och gälle vid valet i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgadt; dock med den jemkning i församling å landet, att icke någon må med rösträtt i valet deltaga för större röstetal, än som motsvarar en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Uppkommer vid den beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

2. För prestval skall särskild vallängd upprättas och på frågodagen justeras. Anmärkning mot vallängden skall, för att kunna komma under pröfning, vid justeringen på frågodagen göras af röstegande eller dess fullmäktig. Öfver gjord anmärkning beslute valförrättaren. Gillar han den, varde vallängden derefter rättad. Kan väckt fråga om rättelse eller tillägg i vallängden ej då utredas, varde den till valdagen uppskjuten.

3. I afseende på rösträtt vid prestval i stad, för hvilken särskild röstgrund vid dylika val blifvit eller, på framställning af vederbörande kyrkostämma, varder af Konungen fastställd, skall gälla hvad derom är eller, på kyrkostämmans framställning, blifver af Konungen förordnadt. Lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd vid prestval i Stockholm.

§ 27.

1. På frågodag för beredande af val till kyrkoherdetjenst ege församlingen, om hon det önskar, begära att uppgifven prestman skall såsom fjerde hofpredikant på förslaget uppföras, och må fråga härom väckas allenast af den, som i den justerade vallängden upptagen och sjelf tillstädes är. Begäres till annan presterlig tjenst fjerde profpredikant, varde frågan ej upptagen.

2. Är frågan så väckt, som nu sagdt är, då skall genom omröstning utrönas, huruvida församlingen äskar fjerde profpredikant. Bifaller församlingen det derom väckta förslag med den röstöfvervigt, hvarom i nästföljande moment stadgas, och är endast en prestman uppgifven, vare han till fjerde profpredikant begärd. Äro två eller flere prestmän uppgifne, anställes ny omröstning till utrönande, hvilken af dem skall till fjerde profpredikant begäras. Omröstningen skall öppet verkställas och må endast den rösta, som jemlikt mom. 1 behörig är att i frågan talan föra. Hvar röstandes mening varde för en röst räknad.

3. Har vid sådan omröstning, då fråga är om kyrkoherdetjenst, hvars tillsättning är Konungen förbehållen, mera än hälften af de i omröstningen deltagande, och, då fråga är om konsistoriel kyrkoherdetjenst, mera än hälften af hela antalet af de i den justerade vallängden uppförde röstberättigade förenat sig att till fjerde profpredikant begära samme prestman, uppskjutes förrättningen, till dess domkapitlet vidare förordnat. I annat fall vare frågan om fjerde profpredikant förfallen.

4. Har församling till fjerde profpredikant begärt prestman, som på grund af § 3 eller eljest är obehörig att på förslaget uppföras eller vägrar att församlingens kallelse efterkomma, då skall domkapitlet afslå församlingens begäran. Har beslutet derom vunnit laga kraft, vare frågan om fjerde profpredikant förfallen. Dör, innan val är hållet, begärd fjerde profpredikant, som behörig var, eller förlorar han innan den tid behörighet, som han på frågodagen hade, stånde församlingen öppet att kalla annan fjerde profpredikant.

5. Förekommer ej skäl, som nu är sagdt, till afslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den, som till fjerde profpredikant begärd blifvit, på förslaget, och utfärde, sedan beslutet vunnit laga kraft, till honom kallelse att på förelagd dag aflägga prof som i § 20 sägs.

§ 28.

Öfver valförrättarens åtgärd till valets beredning må besvär ej anföras utan i sammanhang med besvär öfver valförrättningen.

§ 29.

1. Prestval skall efter pålysning hållas å fjortonde dagen efter frågodagen. Kan det ej ske, bestämme domkapitlet annan dag.

2. Visas på valdagen, att valet ej blifvit behörigen utlyst, utsätte valförrättaren ny valdag till annan söndag.

§ 30.

Valet skall öppet verkställas och i öfrigt sålunda, att valförrättaren uppropar de röstegandes namn i den ordning, hvari de i den justerade vallängden förekomma. Vid uppropet framträde till valbordet en hvar väljande för sig, att sin röst på någon af de föreslagna afgifva. Är röstegandes namn två gånger uppropadt, utan att han sjelf eller ombud för honom framträdt och röst afgifvit, hafve då sin rösträtt förlorat.

§ 31.

Hvad yttermera utöfver föreskrifterna i §§ 17—30 i afseende å prof-predikanters missiverande, frågodagsförrättning och val iakttagas bör, derom förordnar Konungen.

§ 32.

1. Besvär öfver frågodagsförrättning och prestval må anföras endast af röstegande eller af prestman, som vid valet varit ställd under omröstning, och skola vid talans förlust till domkapitlet ingifvas sist före klockan tolf å tjugonde dagen efter valdagen, den likväl oräknad, eller om helgdag då infaller, på nästföljande söckendag.

2. Besvären skola innehålla bestämd uppgift ej mindre om hvad som utgör föremål för klagan, än äfven om de vittnen och andra bevis, som till stöd för densamma åberopas; och må afseende å besvären ej fästas i de delar, der dessa föreskrifter icke blifvit iakttagna.

§ 33.

Pröfvar domkapitlet, i anledning af anförda besvär öfver prestval, nödigt att vittnen höras må, skall dervid förfaras på sätt i allmänhet angående vittnesförhör i de vid domkapitlet anhängiggjorda mål är stadgadt.

§ 34.

1. Finnes vid pröfning af anförda besvär öfver prestval, att valförrättaren varit jäfvig eller eljest obehörig, eller att vallängden ej blifvit justerad eller att upprop af de röstegande vid valet ej skett, eller att valförrättaren icke iakttagit hvad i §§ 25, 27 och 29 stadgas, vare valet ogildt och förordne domkapitlet om nytt val.

2. Har röst afgifvits af obehörig person, eller någon af de i röstlängden upptagna icke blifvit vid valet uppropad, eller rösträtt blifvit någon olagligen vägrad, och har valets utgång kunnat af någon af dessa omständigheter bero, vare valet ogildt.

3. Är röst, som afgifvits af behörig person, för högt eller för lågt beräknad, göre domkapitlet rättelse i röstberäkningen.

4. Innefatta besvären anmärkning emot behörigen justerad vallängd, må de i denna del icke till pröfning upptagas, derest ej mot det

beslut af valförrättaren, hvaröfver klagan föres, missnöje blifvit anmäldt till det protokoll, som innehåller beslutet.

§ 35.

1. Varder vid prestval röst afgifven, som genom köp, hot, tubbande eller annat olaga medel vunnen är, eller tillhör någon, den der i valet obehörigen verkat, den röst vare ogild.

2. Anföras besvär öfver prestval på den i denna § omförmälda grund, bör vid äfventyr, som i § 32 mom. 2 sägs, vid besvären fogas bevis, att åtal för brottet blifvit väckt vid allmän domstol. Pröfvar domkapitlet valet vara af åtalets utgång beroende, uppskjutes besvärens pröfning, intill dess slutlig dom i brottmålet fallit. Eljest varde de genast afslagna.

§ 36.

Der besvär öfver prestval icke anföres, må af domkapitlet anmärkning mot valåtgärderna ej göras; dock varde, der vallängden utvisar felaktig sammanräkning af rösterna, denna af domkapitlet rättad. Ändras derigenom valets utgång, kungöre domkapitlet det församlingen med anvisning att inom den i § 32 föreskrifna tid, räknadt från den dag kungörandet skedde, den dagen likväl oräknad, sig hos domkapitlet öfver valet besvära.

§ 37.

Är till konsistoriel prestlägenhet val hållet, men fullmakt ej utfärdad, och finnes, att den, som undfått de flesta rösterna, blifvit till förslag obehörig eller aflidit eller fått förslaget sig afsäga, varde tjensten till ny ansökning kungjord. Är han satt under åtal, på hvars utgång beror, om han må vara till förslag obehörig, skall med fullmaktens utfärdande anstå, till dess öfver åtalet slutligen dömdt är.

§ 38.

Är till regal kyrkoherdetjenst val hållet, och inträffar att den, som vid sådant val kommit under omröstning, blifvit, innan valhandlingarne äro till Konungen insända, till förslag obehörig, varde han från förslaget skild; skolande i sådant fall, äfvensom om någon af de föreslagna blifvit

ställd under åtal, som i § 37 sägs, eller efter valet aflidit eller fått förslaget sig afsäga, domkapitlet utan förslagets fyllande vid handlingarnas insändande till Konungen härom göra anmälan.

§ 39.

Vill någon, som vid valet icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget afgå, göre derom ansökning hos Konungen.

§ 40.

1. Den, som vid val till konsistoriel prestlägenhet erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjensten, der ej fall inträffar, hvarom i denna förordning annorlunda stadgas. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, skall den anses vald, hvilken de flesta rösterna efter hufvudtalet tillfallit. Finnes äfven efter sådan beräkning högsta röstetal hafva tillfallit flera, nämne domkapitlet till tjensten den bland dessa, som pröfvas dertill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstegande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna som nyss är sagdt.

2. Fullmakt utfärdas af domkapitlet och dateras den dag valet vunnit laga kraft eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda.

§ 41.

Sedan val till regal kyrkoherdetjenst vunnit laga kraft, insände domkapitlet ofördröjligen till Konungen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokollet. Har vid valet icke någon röstegande afgifvit röst, då må protokoll derom i valhandlings ställe insändas.

§ 42.

Regal kyrkoherdetjenst inom hvilket stift som helst må kunna utan förslag sökas af prest, som är till kyrkoherdetjenst behörig och innehar lärarebefattning, hvarmed rätt till årsberäkning såsom för presterlig tjenst är förenad, eller af Konungen fått sig sådan ansökningsrätt särskild förunnad. Enahanda rätt tillkomme ock tjenstgörande hofpredikant, som fullgjort hvad författningarna föreskrifva för behörighet till kyrkoherdetjenst. Hvar och när sökande, som här sägs, må sig anmäla, derom förordnar Konungen.

§ 43.

Kyrkoherdetjenst i pastorat, som är anslaget till prebende, tillsättes i och genom tillsättningen af den tjenst, hvilken pastoratet såsom prebende åtföljer.

§ 44.

Är någon särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning af prest församling eller enskild person försäkrad, eller äro i afseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning af vissa kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantsbefattningar särskilda bestämmelser af Konungen meddelade, gälle hvad derom är eller blifver af Konungen stadgadt.

§ 45.

1. Om tillsättning af presterlig tjenst vid krigsmakten, utländsk beskickning, fängelse eller hospital lände till efterrättelse hvad Konungen förordnar.

2. Med tillsättning af presterlig tjenst, som vid sjukhus eller ock vid bruk, fabrik eller annat verk må vara inrättad eller med Konungens tillstånd inrättas, gånge efter hvad om tillsättning af hvar särskild sådan tjenst vederbörligen stadgas.

§ 46.

1. Denna förordning skall till efterrättelse gälla från och med den 1 Januari 18 .

2. Med tillsättande af presterlig tjenst, som då är till ansökning kungjord, bör förfaras efter hittills gällande lag.

3. En hvar, som, då denna förordning träder i tillämpning, är, utöfver hvad i förordningen stadgas, berättigad att för befordran till presterlig tjenst räkna tjenstår, eller att utan förslag hos Konungen söka regala pastorat, skall för sin person vid den rätt bibehållas sådan den honom efter dittills gällande stadganden tillkom.

Öfriga fem motioner hafva ett mera begränsadt syftemål och afse endast ändrade grunder för rösträtten vid prestval.

I sådant hänseende föreslå:

Herrar *Joh. Andersson* från Baltorp och *J. M. Svensson* (II, 8 och 29):

»att nu gällande förordning om prestval på landet måtte så förändras, att grunden till rösträtt vid prestval måtte beräknas efter det fyrktal, som är gällande vid kyrkostämma, dock med den inskränkning, att ingen må ega beräkna flere röster än en tiondedel af församlingens hela röstetal, samt att ingen efter fullmakt får utöfva rösträtt för mer än en röstberättigad, hvilkens rätt jemväl underkastas enahanda begränsning till en tiondedel»;

Herr *Anders Bengtsson* (II, 20), det »Riksdagen för sin del ville besluta,

att vid prestval rösträtten beräknas efter samma grund som för kyrkostämma är bestämd, likväl med förbehåll att icke någon eger utöfva rösträtt för mera än högst en tjugondedel af pastoratets eller församlingens hela röstetal, samt att ingen får på grund af fullmakt utöfva rösträtt för mera än en röstberättigad»;

Herr *P. Näsman*, med hvilken herr *P. Westman* instämt (II, 28):

»att nu gällande Kongl. förordning om prestval den 1 April 1843 § 16 af art. 5 måtte upphäfvas och dermed i samband stående paragrafer undergå nödig förändring i öfverensstämmelse med här nedan angifna förslag till röstgrund. Rösträtt vid prestval ege en hvar svenska statskyrkan tillhörig, för sig sjelf mantalsskrifven person, som uppnått myndig ålder; hvarje sådan ege en röst, oafsedt den skatt han betalar; dessutom tillkommer rösträtt en hvar, som i församlingen, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut deltaga, samt gälle i öfrigt vid valet, i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person, hvad för kyrkostämma är stadgadt, dock med den jemkning i församling å landet, att rösträtt, som tillkommer någon för jordbruksfastighet, icke må utsträckas till högre röstetal, än som svarar mot en tiondedel och för annan fastighet och öfriga beskattningsföremål icke till högre röstetal, än som svarar mot en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Uppkommer vid denna beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla»;

och anhålla motionärerna, att Lag-Utskottet, till hvilket motionen torde remitteras, måtte göra de ändringar och tillägg, som för frågans lösning anses erforderliga;

samt Herr *J. Smedberg* (II, 64):

»att Riksdagen, med ändring af nu gällande stadganden angående valrätt och röstberäkning vid prestval, måtte för sin del besluta följande:

»1:o. Vid prestval på landet ege, med den inskränkning Kongl. förordningen om kyrkostämma stadgar, en hvar, som till presterskapets aflöning bidrager, rösträtt i förhållande till den afgift, hvarmed han, enligt behörigen godkänd debiterings- och uppbördslängd, till samma aflöning bidrager; och beräknas en röst för afgift af till och med en krona, två röster för afgift öfver en till och med två kronor, tre röster för afgift öfver två till och med tre kronor, o. s. v.; dock att ingen eger utöfva rösträtt för större antal röster än det, som motsvarar en femtiondedel af det röstetal, som, enligt den på grund af uppbördslängden upprättade röstlängden, belöper sig på hela församlingen, eller i något fall ega mer än ett hundra röster; och gälle i öfrigt för rösträtts utöfvande och öfverlåtande på annor man hvad i kyrko- och kommunalstämmoförordningarna stadgas.

»2:o. Vallängden upprättas i två exemplar af pastor i församlingen i samråd med de för uppbörd af presterskapets löner antagne uppbördsmän, och bör uti särskilda kolumner upptaga: den röstberättigades namn och hemvist; summan af det eller de belopp, för hvilket han till presterskapets aflöning näst före valet blifvit debiterad; det på grund deraf uppkommande röstetal; det enligt föregående moment reducerade röstetalet; samt slutligen för anteckning af de afgifna rösterna jemte en kolumn för anteckningar om den, som på grund af fullmakt eller af annan anledning egt vid valet röster.

»Denna längd, bestyrkt med pastors och uppbördsmäns underskrifter, bör minst åtta dagar före frågodagsförrättningen tillställas valförrättaren och sedan å frågodagen justeras och förses med anteckning om de anmärkningar, som dervid förekommit, och hvilka ändringar deruti blifvit beslutade, som jemväl uti protokollet upptagas»;

och anhåller sistnämnde motionär att, derest dessa allmänna grunder godkännas, Lag-Utskottet måtte närmare bestämma redaktionen samt föreslå de ändringar och tillägg i öfriga delar af nu gällande prestvalsförordning, som kunna erfordras.

Samme motionär anför såsom skäl till sitt förslag, att, ehuru flere motioner redan blifvit väckta, afseende ändring i nu gällande stadganden om valrätt och röstberäkning vid prestval, han likväl — för att sätta Riksdagen i tillfälle att taga under ompröfning, huruvida icke jemväl andra grunder än de, som uti de redan afgifna motionerna vore angifna, borde antagas för sagda val- och rösträtts utöfvande — ansett sig föranlåten framställa sitt förslag.

Öfver samtliga nu omförmälda framställningar afgifver härmed Utskottet i ett sammanhang utlåtande.

Vid handläggningen af detta ärende har Utskottet förnämligast fäst sig vid de uti detsamma förekommande hufvudfrågor, nemligen om *grunderna för upprättande af förslag till presterliga tjenster* och om *upphörande af pastoratens nuvarande klassifikation*, om *rösträtten och röstgrunden vid prestval*, samt om *rättigheten att kalla fjerde profpredikant.*

I.

19 kap. af 1686 års kyrkolag stadgar i 7 §, att, vid *kyrkoherdeledighet i konsistoriella gäll*, församlingen väl finge välja kyrkoherde, men att, om valet fölle på någon, som icke vore »dess värdigare», samt biskopen funne, att i stiftet vore andra, hvilka för sin lärdom, långliga tjenst, goda gåfvor och skicklighet borde framför den, som församlingen åstundade, med befordran ihågkommas, och hvilka om sig hade godt vittnesbörd och gåfve säkert hopp derom, att församlingen genom dem skulle märkligen kunna uppbyggas och förkofras, församlingen borde i det, som skäligt vore och till dess bästa lände, låta rätta sig och åtnöjas med biskopens och konsistoriets förordning; samt att, om någon församling försummade att i rätt tid för biskopen »andraga sin nödtorft», denne egde för dem utse en tjenlig, god och trogen kyrkoherde, tagandes med sina kapitelsmän för sig anteckningen på de äldste, lärdaste och bäst förtjente skolbetjente, krigsprester och kapellaner i stiftet, som väntade efter laglig kallelse till bättre lägenhet, och skulle af dem föreslå en eller två, som beqvämligast pröfvades att företräda det lediga rummet, hvilka skulle profpredika, hvarefter församlingens samtycke och ordentliga kallelse skulle inhemtas; samt uti 9 §, att »om *kapellaners tillsättande* skall fuller biskopen och kapitlet tillitas, emedan de bäst känna personernas skicklighet och gåfvor, samt veta besked om deras framsteg i studier», dock borde nödvändigt församlingens val och kallelse föregå, samt äfven kyrkoherdens samtycke och votum ej förbigås, så vidt det pröfvades vara skäligt; och ehuru enligt samma kapitels 10 § Kongl. Maj:t ville med *regala gäll* förse dem, som med lärdom, tjenst och arbete, helst vid akademier, gymnasier och skolor samt vid hof- och krigsstaten gjort sig om »Guds församling och det gemena bästa väl förtjente», ålades likväl vederbörande biskop att, då ett regalt gäll blefve ledigt, inkomma med förslag på dem, som han visste vara till sådana lägenheter skickliga och värdiga; men derjemte lemnades församlingen den fri-

heten, i underdånighet att begära en eller annan, som hon förmenade vara dertill beqväm, och som förtjenade att hos Kongl. Maj:t komma i nådigt anseende.

Af dessa stadganden framgår, att på samma gång lärdom och långvarig tjenst borde af domkapitlen vid presterliga befordringar tagas i betraktande, så skulle ock hufvudsakligt afseende fästas å den skicklighet, som i synnerhet kunde lända församlingen till uppbyggelse och förkofran, en egenskap, som icke alltid är förenad med lärdom, och hvarom långvarig tjenst ej heller förvissar.

Den uti kyrkolagen domkapitlen förbehålla rätt att under vissa förhållanden direkt ingripa i valet bortföll dock snart, och domkapitlen erhöllo i stället rättigheten att föreslå de personer, emellan hvilka val skulle af församlingarna anställas. Derigenom begränsades valrätten, på samma gång domkapitlen sattes i tillfälle att fortfarande utöfva inflytande på de presterliga befordringarna.

Genom presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723 utvidgades församlingens rättigheter i afseende på tillsättandet af de regala pastoraten så, att hon fick yttra sig öfver de af domkapitlen föreslagna. Dessa skulle profpredika, och församlingen derefter bland dem eller andra på sitt förslag uppföra tre. Så väl domkapitlets förslag som församlingens, det senare åtföljdt af domkapitlets påminnelser, skulle härefter till Konungen insändas.

Gränsen mellan församlingens och kyrkostyrelsens befogenhet, som i dessa bestämmelser icke alltid kan med full tydlighet urskiljas, uppdrogs skarpare genom förordningen angående prestval den 5 Juni 1739. Denna författning lägger uttryckligen domkapitlets förslag till grund för tillsättningsåtgärderna och bestämmer de föreslagnas antal till tre. Sedan dessa hållit profpredikningar, inträdde vid regala pastorat församlingens rätt att, i fall hon ej åtnöjdes med de af domkapitlet föreslagna, »begära ännu en till att låta höra sig» och att sedan af dessa fyra genom val utse tre, hvilka skulle hos Kongl. Maj:t af domkapitlet föreslås. Var gället konsistorielt, motsvarades denna rättighet af en annan, som sedermera bortfallit, nemligen den att hos Kongl. Maj:t anföra besvär öfver förslag, med hvilket församlingen icke fann sig nöjd. Med kapellansval skulle förhållas såsom med kyrkoherdeval i konsistoriella gäll. Lägges härtill, att endast fastighetsinnehafvare hade rösträtt, och att denna på landet beräknades efter oförmedladt hemmantal, så finner man redan i denna förordning upptagna de grundbestämmelser, hvilka sedermera allt intill vår tid varit gällande vid tillsättning af presterliga tjenster inom svenska kyrkan.

Genom dessa bestämmelser hade nu *förslaget* blifvit af vigt så väl för församlingen som för de befordringssökande, och till följd deraf blefvo grunderna för detta föremål för särskild uppmärksamhet samt genom Kongl. Maj:ts nådiga cirkulärbref till samtliga konsistorierna i riket om vidtagande af några sådana mått och steg, som må befordra goda egenskaper i lärostånde t, den 21 Augusti 1786 närmare bestämda.

Nämnda nådiga bref stadgar nemligen, bland annat: i 7 §, att vid förslags upprättande till *kyrkoherde-lägenheter* skulle det åligga konsistorium att först och främst hafva afseende på de sökandes gudsfruktan samt ett dygdigt och stadigt uppförande; att i öfrigt endast förtjenst och skicklighet gåfve den ena företrädet framför den andra; att det borde skattas för *skicklighet*, att sökanden egde lärdom och de kunskaper, som till sysslans fullkomliga bestridande fordrades, samt för *förtjenst*, att han med kännedom, nit och försigtighet skött det kall, honom varit anförtrodt, och såmedelst gjort sig förtjent af vidare befordran; att lärdom skulle utrönas af examina, disputations-akter, föreläsningar samt utgifna skrifter, dock att, om en vida yngre, som beständigt haft tillfälle att obehindradt sköta sina studier, skulle synas i kunskaper öfvergå en äldre, som väl också egde mogen lärdom och öfriga goda egenskaper, men hvilken måst använda sin tid på utöfningen af en mödosam tjenst och således ej hunnit uppnå en lika vidsträckt lärdom, den senares arbete och erfarenhet skulle så jemföras med den förres beläsenhet, att, å ena sidan, ej måtte saknas uppmuntran till nyttiga vetenskapers allvarliga skötsel, men, å den andra, ej heller skicklige män afskräckas att ingå i arbetsamma och mindre lönande beställningar vid undervisningsverket och församlingen; — i 8 §, att emellan dem, som vore hvarannan jemlika i förtjenst och skicklighet, den tid, som på verklig tjenstgöring varit använd, skulle blifva grund till förslagsrättigheten; — samt i 10 §, att vid upprättande af förslag till *kapellans- och andra sådana beställningar* de tre, som hade de flesta tjenståren, borde föreslås.

Då emellertid 9 § i detta Kongl. bref stadgade, att, ehuru icke allenast domkyrkor och andra större församlingar i riket borde förses med sådane män, de der för särdeles lärdom och skicklighet gjort sig i det allmänna kände, utan ock i öfrigt ej andra än prester af verklig förtjenst varda till kyrkolägenheter i allmänhet befordrade, domkapitlen likväl skulle vid tillsättning af de minsta och svagaste pastoraten mindre strängt förfara i de förhör, som borde föregå förslaget, och fästa större afseende vid tjenstår, var härmed första antydningen gifven om en *pastoratens indelning i klasser efter löneinkomsten.* Under de närmast derpå följande åren började ock en dylik klassifikation införas inom vissa

stift, och genom Kongl. brefvet den 22 Mars 1798 förordnades, med anledning af hvad 9 § i nådiga skrifvelsen den 21 Augusti 1786 innehölle, till förekommande af tvifvelsmål om pastoratens verkliga godhet och beskaffenhet, det skulle konsistorierna i hvarje stift, der sådant ej redan skett, efter presterskapets hörande deröfver vid infallande prestmöten, upprätta behörigen klassificerade förteckningar på derstädes varande pastorat.

Detta Kongl. bref bestämde icke sjelft klassernas antal, men hänvisningen till 1786 års skrifvelse antyder, att de borde blifva tre, hvilket stadfästades i de till förklaring af sist nämnda skrifvelse utfärdade Kongl. brefven den 24 Januari 1811 och den 23 Juni 1813. Dessa Kongl. bref angåfvo närmare de grunder, efter hvilka den högre skickligheten och lärdomen skulle vid förslag till kyrkoherdelägenheter anses berättiga till företräde framför tjenstårsmeriterna, och det sist nämnda brefvet sammanfattade de befordringsgrunder, som skulle lända till efterrättelse, sålunda: till de största pastoraten gåfve utmärkt lärdom ostridigt företräde; tredje klassens pastorat skulle tillsättas på grund af årsberäkning och kunna erhållas äfven af prester med svagare kunskaper; vid förslag till andra klassens pastorat skulle den enas större kunskap mätas mot den andras i tjensten ådagalagda skicklighet och genom en långvarigare utöfning af prestembetet samlade förtjenster.

Någon modifikation härutinnan har emellertid blifvit införd genom Kongl. cirkulärbrefvet den 31 Maj 1867, hvaruti, med anledning af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 20 Juni 1866, dels förklaras, »att den genom Kongl. cirkulärbrefvet den 21 Augusti 1786 konsistorierna meddelade föreskrift att vid upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter hafva afseende icke allenast på de sökandes lärdom och tjenstålder, utan äfven på den kännedom, nit och försigtighet, hvarmed de skött dem förut anförtrodda kall, icke må anses hafva undergått förändring genom senare i ämnet gifna författningar»; dels ock med ändring af 10 § af samma Kongl. bref förordnas, att vid förslags upprättande till kapellanstjenster och andra sådana beställningar enahanda skyldighet, som i afseende på upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter, skall konsistorierna åligga.

Ofvan anmärkta objektivt bestämbara grunder äro likväl fortfarande vid förslags upprättande hufvudsakligen afgörande, och Kyrkomötet har i underdånig skrifvelse den 6 Oktober 1868 härom yttrat, att det ej torde kunna förnekas, att domkapitlen, oaktadt deras genom nyss anmärkta Kongl. bref något vidgade pröfningsrätt, likväl genom de ännu gällande befordringslagarna funnit sig föranlåtna på förslagen uppföra prestmän,

hvilka, ehuru ingen anmärkning skett eller kunnat ske mot den kännedom, nit och skicklighet, de under föregående embetsförvaltning ådagalagt, likväl saknade eller i ringa mån besutte den kraft och öfriga gåfvor, som till tjenstens bestridande erfordrades; hvarföre Kyrkomötet i underdånighet hemstälde, att, intill dess, till följd af Kyrkomötets i skrifvelsen innefattade begäran, ny förordning kunde blifva utfärdad angående grunderna för presterlig befordran, det måtte i behörig ordning blifva förordnadt, att, vid upprättande af förslag till konsistoriella pastorat, öfvervägande lärdom eller tjensteår väl måtte i dittills gällande ordning gifva företräde, dock endast till första förslagsrummen, men att, hvad anginge andra och tredje förslagsrummen, det skulle åligga domkapitlen att hufvudsakligen göra afseende å de sökandes genom föregående embetsförvaltning ådagalagda skicklighet och lämplighet för den ifrågavarande tjenstens bestridande.

Denna Kyrkomötets skrifvelse öfverlemnades till den för revision af 1686 års kyrkolag förordnade komité, hvilken i sitt den 2 Oktober 1873 afgifna förslag till kyrkolag, beträffande nu föreliggande fråga, föreslagit, att domkapitlet icke må till presterlig tjenst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som pröfvas ega den förmåga, som för tjenstens nöjaktiga bestridande erfordras; att i öfrigt såsom befordringsskäl, efter hvilka mellan sökande skiljas skall, gälla lärdom och förtjenst; att lärdom skall omfatta teologiska kunskapsämnen och vara genom utgifna skrifter af vetenskapligt värde, aflagda examina eller annorledes offentligen ådagalagd, dock att, vid lika teologiska insigter, afseende må fästas jemväl på lärdom i andra kunskapsämnen, ådagalagd på sätt förut är sagdt; att sökandes förtjenst skall bedömas så väl efter tjenstålder som efter det nit och den skicklighet, hvarmed han skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjenst dittills varit anförtrodt; att till rättelse vid förefallande befordringar presterskapet inom hvart stift skall vid prestmöte uppgöra förslag till pastoratens fördelning i två klasser, så att de förmånligare komma i första, de öfriga i andra klassen, hvilket förslag, åtföljdt af domkapitlets deröfver afgifna yttrande, till Konungens pröfning och stadfästelse öfverlemnas; att, då förslag till kyrkoherdetjenst i pastorat af första klassen upprättas, de sökande skola vara till företräde berättigade i den ordning, hvari de genom högre grad af lärdom sig framför medsökande utmärkt, men att, om sökande anses i lärdom jemngoda, förtjenst skall afgöra företrädet dem emellan; att vid upprättande af förslag till kyrkoherdetjenst i pastorat af andra klassen öfvervägande afseende skall göras på de sökandes förtjenst och förslagsrätten derefter bestämmas, men att, om sökande pröfvas i förtjenst jemn-

goda, företrädet dem emellan skall efter deras lärdom afgöras; samt slutligen att i öfrigt till presterlig tjenst, hvartill förslag skall af domkapitlet upprättas, företrädet de sökande emellan skall bestämmas efter deras förtjenst.

Detta sitt förslag har komitén så motiverat, att, huru välgrundade komitén också ansett de nära till hands liggande anmärkningar, som vanligen gjordes deremot, att gällande lagstiftning i sammanhang med klassifikation af pastoraten stadgade olika grunder för bestämmande af förslagsrätten till pastorat af olika klass, komitén dock funnit betänkligheter vid att framlägga ett förslag, som i detta afseende fullständigt bröte med den bestående ordningen, hvilken redan vore gammal och för nära sammanhängde med åtskilliga för vår kyrka egendomliga förhållanden för att utan olägenhet kunna i grund omskapas. För att emellertid i någon mån afhjelpa olägenheterna af närvarande förhållanden, hade komitén i förslaget inskränkt pastoratklassernas antal till tvenne, och ehuruväl i sammanhang dermed fortfarande föreskrefves, att olika grunder skulle följas vid upprättande af förslag till pastorat inom hvardera af de två klasserna, torde dock giltigheten af de anmärkningar, som mot en dylik föreskrift kunde göras, i någon mån försvagas derigenom, att komitén såsom allmän grundregel, hvilken i hvarje fall borde följas, föreskrifvit, att ingen finge på förslag till någon presterlig tjenst uppföras utan att ega den förmåga, som för tjenstens nöjaktiga bestridande erfordrades.

Utskottet vill i sammanhang härmed i minnet återföra behandlingen i senare tiden af frågorna om den så kallade jus indigenatus samt om prebendepastoraten.

I underdånig skrifvelse den 14 Maj 1867 uttalade Riksdagen, med anledning af frågan om frihet för prestkandidater att vinna anställning och varda ordinerade i hvilket stift, de helst åstundade, och tillfälle till deras användande gåfves, den åsigt, att önskvärdt vore, det rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket kunde hvarje prest medgifvas, utan hänsyn till hvilket stift han tillhörde, hvadan Riksdagen anhöll, det täcktes Kongl. Maj:t taga detta ärende i nådigt öfvervägande och för Riksdagen framlägga förslag till de lagförändringar, som för upphäfvande af den så kallade jus indigenatus kunde af Riksdagens medverkan bero. Kyrkomötet, öfver denna Riksdagens hemställan hördt, fäste uti underdånig skrifvelse den 1 Oktober 1868 uppmärksamheten derå, att det hvarken för presten eller församlingsvården kunde vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnades till presterlig befordran inom ett allt för stort område, alldenstund derigenom utan

tvifvel transportsökandet skulle blifva vida allmännare, än nu vore händelsen; att, då icke vore fråga om församlingarnas kallelserätt, utan om presternes ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke blefve större än för närvarande, enär vid hvarje lägenhet ansökningarna, om de blefve från hela riket tillåtna, skulle blifva i samma mån talrikare; att den vigtiga kontinuiteten vid uppsigten från stiftsstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsentlig mån rubbas och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom om presterskapet, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och försigtighet i embetets handhafvande, vore af så synnerlig vigt och betydelse; och slutligen att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarna möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden; med afseende på hvilka olägenheter, de der icke syntes motvägas af några synnerliga fördelar hvarken för församlingarna eller presterskapet, Kyrkomötet förklarade sig icke kunna lemna sitt samtycke till upphäfvande af jus indigenatus, så vidt dermed afsåges medgifvande för hvarje prestman att söka prestsysslor öfver hela riket, hvaremot Kyrkomötet biföll den af Riksdagen jemväl beslutade förändring i afseende å rätt för prestkandidater att erhålla anställning i hvilket stift de helst åstundade. Sedermera förordnade Kongl. Ma:jt, efter framställning af 1876 års Riksdag och med allmänna Kyrkomötets samtycke, under den 4 November 1876, att hvad lag och särskilda författningar innehölle derom, att ej någon kunde vinna inträde i prestembetet inom annat stift, än der han vore född, skulle upphöra att vara gällande.

Beträffande prebendepastoraten, så har Kongl. Maj:t, efter anhållan af Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om icke de ännu återstående prebendepastoraten kunde, i den mån innehafvarne afginge, indragas mot ersättning åt vederbörande för de löneinkomster, som från dessa pastorat utginge, samt efter inhemtande af yttrande af allmänna Kyrkomötet, som dervid, under viss förutsättning i fråga om vilkor för behörighet till teologiska lärarebefattningar vid universiteten och allmänna läroverken, förklarat sig tillstyrka bifall till Rikets Ständers anhållan, att de ännu återstående prebendepastoraten måtte indragas, genom cirkulärbref den 28 April 1882 förordnat, att hvar och en, som dädanefter utnämndes till innehafvare af embete eller tjenst, hvarmed enligt gällande bestämmelser prebendepastorat vore förenadt, skulle vara skyldig att, om och när Kongl. Maj:t så beslutade, pre-

bendepastoratet afträda mot fyllnad i den med embetet eller tjensten förenade lön till belopp, hvartill inkomsten af prebendepastoratet funnes i lönestat upptagen eller vid löneregleringen beräknad. Till upplysning om antalet pastorat af olika slag inom de särskilda stiften får Utskottet hänvisa till bifogade uppgifter (se *Bilagan*).

I föregående utlåtanden i ämnet har Utskottet yttrat, att ofvan angifna, af kyrkolagskomitén föreslagna modifikationer af de nu gällande bestämmelser om grunderna för förslags sättande till presterliga befattningar, om än innebärande lika många förbättringar, dock icke vore af någon mera genomgripande beskaffenhet, samt att, då komitén i allt hufvudsakligt stält sig på den bestående lagstiftningens ståndpunkt, äfven mot komiténs förslag de anmärkningar qvarstode, som med fog kunde göras mot det sätt, på hvilket upprättandet af dylikt förslag för närvarande vore ordnadt. Utskottet har ock dervid anfört, hurusom af nu gällande lagstiftning framginge, det man ansett de presterliga lägenheterna vara snarare en uppmuntran till inhemtande af lärdom och belöning för gjorda tjenster än ett fält för lärarens och själasörjarens verksamhet och derför varit mera betänkt på att genom lag skydda de sökandes rätt än befordra församlingarnas gagn och bästa. Ty icke kunde väl påstås, att en församling, som gåfve sin pastor stora inkomster, hade mera behof af en lärd själasörjare än en mindre, och icke heller att en liten församling hade mera behof af den erfarenhet, som en långvarig tjenstgöring medförde, än en stor församling. Lärdomsförtjenster utgjorde ingen ovilkorlig säkerhet för att den, som innehade dem, vore en lämplig och passande själasörjare; och så vida som ålder i tjenst ej vore identisk med duglighet, så vida som fastmer den tid inträffade, då den förra med den med åren åtföljande bräcklighet snarare minskade och förtoge den senare, så blefve denna befordringsgrund, om ej sämre, dock ingalunda bättre än den förstnämnda. Dessa befordringslagar ledde också, enligt hvad erfarenheten ofta gifvit vid handen, derhän, att församlingarna, utan tillbörligt afseende på deras särskilda behof, blefve med själasörjare försedda. Den ena församlingen kunde ofta mera än den andra, till följd af särskilda omständigheter, beroende dels af religiösa rörelser inom församlingen, dels ock af materiella förhållanden, såsom församlingens vidsträckthet, invecklad kyrklig ekonomi och dylikt, kräfva en sådan kraftfull verksamhet af dess själasörjare, som icke kunde förväntas vare sig af den, hvilken hufvudsakligen åt studier egnat sitt föregående lif, eller af den, hvilken, ofta under tärande näringsbekymmer, förnött sin mannaålders kraft inom den inskränktare verksamhetskretsen af ett sacellani eller en kapellförsamling.

Utskottet, som fortfarande omfattar dessa åsigter, och, lika med hvad vid föregående handläggning af frågan Kongl. Maj:t och Högsta Domstolens fleste ledamöter yttrat, finner, att, då Regeringsformens 28 § såsom allmänna befordringsgrunder vid tillsättande af embeten uppställer förtjenst och skicklighet, det ej låter sig försvara att för presterliga tjenster i allmänhet eller för vissa slag af dem uppställa andra befordringsgrunder, kan sålunda icke annat än tillstyrka hvad Herr Westin beträffande grunderna för upprättande af förslag till presterliga tjenster och upphörande af pastoratens nuvarande klassifikation föreslagit.

II.

Hvad angår *röstgrunden vid prestval*, så är densamma för närvarande genom 16 § i förordningen om prestval den 1 April 1843 sålunda bestämd, att, med undantag för städerna, hvilka hafva att följa den för hvarje ort stadgade grund, rösträttighet beräknas efter fast egendom och allmänna utskylder, särdeles ecklesiastika, som deraf utgå, hvadan en hel röst beräknas för hvarje helt oförmedladt mantal, en för hvarje masugn, för hvarje stångjernshärd, äfvensom för två kniphamrar tillsammans, likaså vid messingsbruk en röst för hvarje brännugn och vid glasbruk för två glaspottor. För spikhamrar, qvarnar samt alla andra särskilda lägenheter och inrättningar bestämmes rösträttigheten efter deras grundränta, eller, der sådan ej är åsatt, efter taxeringsvärdet, jemfördt med medelvärdet på hemman i församlingen.

Man har temligen länge varit ense derom, att en dylik röstberäkning icke vidare är hållbar. Men beträffande grunderna för den röstberäkning, som skulle sättas i stället, hafva meningarne delat sig. De olika meningarne torde kunna hänföras under tvenne hufvudklasser, de, som hylla *personlighetsprincipen* och de, som hylla *skattegrunden*. Då den rena personlighetsprincipen, huru tilltalande den än må vara för den kristliga känslan af allas likhet inför Gud och af allas gemensamma religiösa behof, icke torde kunna komma att, åtminstone i den närmaste framtiden, tillämpas, har man påyrkat en s. k. förstärkt personlighetsprincip, enligt hvilken en röstberättigad skulle ega en röst för egen person och dessutom en för hvarje hos honom mantalsskrifven, till den evangelisk-lutherska kyrkan hörande person, hvilken icke sjelf egde rättighet att i valet deltaga. Nämnda s. k. förstärkta personlighetsprincip synes hvila på samma grund, som den rena personlighetsprincipen, och har derföre fått å sig öfverflyttade sympatierna för denna; men

Utskottet vill anmärka, hurusom man med densamma skulle bygga röstberäkningsgrunden vid prestval på de i allmänhet skiftande och särskildt för närvarande till förändring föreslagna bestämmelserna i mantalsskrifningsförordningen, och hurusom med skäl torde kunna betviflas, om denna princip i sin tillämpning beträffande t. ex. större egendomsegare eller större fabrikanter och industriidkare, hos hvilka ofta ett mycket stort antal icke å kyrkostämma röstberättigade personer äro mantalsskrifne, skulle tillfredsställa förväntningarna. *Skattegrunden* återstår således, och den kan naturligen på mångahanda sätt modifieras. Om en ren tillämpning af den samma beträffande fastighet anhöllo Rikets Ständer i sin underdåniga skrifvelse af den 18 Juni 1866. Rikets Ständer anförde, att mot det stadgade röstberäkningssättet hos Rikets Ständer åtskilliga anmärkningar blifvit framstälda, på grund hvaraf yrkats förändrade föreskrifter i detta hänseende. De klagomål, som mot nämnda röstberäkningssätt försports, rörde hufvudsaligen de missförhållanden mellan de enligt lag röstberättigade, till hvilka den antagna grunden för utöfvande af rösträtt i tillämpningen ledde, samt det tidsödande räknebesvär, som af röstberäkningssättet förorsakades vederbörande valförrättare. Att dessa klagomål ej fördes utan skäl, kunde icke vara tvifvel underkastadt, då man kände, dels att hemmantalet, i synnerhet det oförmedlade, icke utgjorde någon lämplig grund för bestämmande af kommunala rättigheter och skyldigheter, dels ock att, till följd af den på senare tid långt utsträckta hemmansklyfningen, flertalet af de vid prestval i allmänhet afgifna röster utgjordes af brutna tal, hvilkas skyndsamma och tillförlitliga hopsummerande fordrade en räknefärdighet, som icke alltid finge hos valförrättaren förutsättas. Dessa olägenheter kunde dock otvifvelaktigt afhjelpas och röstberäkningsgrunden bestämmas i mera öfverensstämmelse med kommunallagarna, än för närvarande egde rum, utan att någon väsentlig rubbning i bestående förhållanden behöfde ske. Rikets Ständer ansågo nemligen, att, derest såsom röstberäkningsgrund vid prestval, så väl för jordbruks- som andra fastigheter, bestämdes fastigheternas taxeringsvärde och desamma derefter åsatt fyrktal, all anledning till skälig klagan skulle blifva undanröjd. Derigenom skulle rösträttigheten blifva jemnare och mera rättvist fördelad samt äfven deras fordringar, hvilka ville hafva rösträtten lämpad efter det större eller mindre bidrag, man lemnade till presterskapets aflöning, i möjligaste måtto tillfredsställas, på samma gång som all nödig enkelhet vid röstsummeringen blefve valförrättarne beredd. Med anledning häraf anhöllo Rikets Ständer i underdånighet, det Kongl. Maj:t täcktes, med ändring af Kongl. förordningen om prestval den 1 April

1843, i nåder förordna, att rösträtt vid dylikt val så väl för jordbruks- som andra fastigheter, hvilkas innehafvande, enligt ofvan nämnda nådiga förordning, berättigade till deltagande i valet, skulle utgöras efter fastigheternas taxeringsvärde och de samma i enlighet dermed åsatt fyrktal.

Enligt detta förslag skulle sålunda rösträtt fortfarande som förut endast ega rum som för fastighet, men beräknas efter fyrktal eller efter samma grund, som för rösträtt å kyrkostämma finnes stadgad. Samma grundtanke eller *fyrktalet* såsom röstgrund genomgår samtliga nu afgifna motioner, med undantag af Herr Smedbergs. Alla de motionärer, som antagit denna röstgrund, hafva dock ansett rösträtten böra hafva en relativ begränsning och följaktligen föreslagit ett relativt röstmaximum. Herrar *Joh. Andersson* och *J. M. Svensson* hafva satt detta till *en tiondedel*, Herr *Anders Bengtsson* till *en tjugondedel*, Herr *Westin* till *en femtiondedel* samt Herrar *Näsman* och *P. Westman* — som, oafsedt rösträtten efter fyrktal, vilja gifva hvarje svenska statskyrkan tillhörig, för sig sjelf mantalsskrifven person, som uppnått myndig ålder, en röst — för rösträtt, som tillkommer någon för jordbruksfastighet, till *en tiondedel* och för annan fastighet och öfriga beskattningsföremål till *en femtiondedel;* allt af församlingens hela röstetal å kyrkostämma.

Slutligen har Herr *Smedberg* påyrkat, att rösträtt vid prestval skall tillkomma en hvar, som till presterskapets aflöning bidrager, i förhållande till den afgift, han enligt behörigen godkänd debiterings- och uppbördslängd till bestridande af aflöningen erlägger.

Denna sist nämnda röstgrund kan Utskottet icke förorda. Det må väl vara sant, att i allmänna angelägenheter inflytandet å deras afgörande bör stå i förhållande till uppoffringarna, men detta gäller dock ingalunda obetingadt i fråga om val och allra minst i fråga om prestval. En dylik röstgrund skulle ock, i en tid, då man på alla områden sträfvar efter att så vidt möjligt utjemna förhållandena å olika trakter af landet, i och för prestval skapa snart sagdt lika många speciallagar, som det gifves olikartade prestlönekonventioner, göra rösträtten beroende af dessa för viss tid och utan hänsigt till det användande, som nu är i fråga, fastställda konventioner samt dymedelst skapa mångfaldiga missförhållanden och svårigheter, hvilka senare icke skulle blifva minst beträffande de, låt vara ej så många, pastorat, i hvilka äldre konventioner fortfarande äro i tillämpning.

Enligt Utskottets tanke bör man derför i denna fråga, i likhet med öfrige motionärer, bygga på den allmänna, redan öfver hela landet gällande kyrkostämmoförordningens grund samt, om än icke utan vissa,

till och med stora, modifikationer, för rösträtt vid prestval antaga samma grunder, som för rösträtt å kyrkostämma.

Hvad angår de modifikationer, fyrktalet härvid bör undergå, hafva, såsom ofvan är nämndt, de olika motionärerne framstält olika förslag. Utskottet vill här derjemte erinra om, hurusom, vid 1879 års riksdag, ej mindre Kongl. Maj:t än Utskottet, uti de då afgifna förslag i ämnet, ansett jemkningen beträffande församling å landet böra innefatta, att rösträtt, som tillkomme någon för andra beskattningsföremål än fastighet, icke finge åtnjutas för mera än en femtedel af det röstetal, hvilket eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund, och att icke heller någon finge med rösträtt, hvarom nu är sagdt, i valet deltaga för större röstetal, än som motsvarade en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Till denna jemkning ansluter sig äfven nuvarande Lag-Utskott, dock så, att ordet »fastighet» utbytes mot »jordbruksfastighet», och att följaktligen det endast blifver för *jordbruksfastighet*, som rösträtten å kyrkostämma kommer att, utan vare sig allmän reduktion eller något fastställdt relativt eller absolut maximum, i sin fulla utsträckning gälla äfven beträffande prestval. Visserligen komma härigenom egare af jordbruksfastighet å landet i allmänhet att utöfva ett ganska stort inflytande å prestvalen, men det torde icke heller kunna anses obilligt, att, då fastighetsegarne hittills varit de enda röstberättigade samt hufvudsakligen aflöna presterskapet, man åtminstone åt egare af jordbruksfastighet, som onekligen representera det mest stadigvarande intresset, lemnar rösträtt för hela fyrktalet. Det bör ej heller förbises, att, då om rösträtts utöfning skall gälla hvad för kyrkostämma är stadgadt, för fastighet, som innehafves af landbo eller arrendator, innehafvaren skall rösta, samt att denna rösträtt icke ens genom särskild öfverenskommelse kan jordegaren förbehållas; och då nu de flesta stora jordegendomar äro i sin helhet eller delvis upplåtna åt landbor, blir sålunda den på egendomen belöpande rösträtt fördelad å många särskilda personer.

Enär de industriella verk och inrättningar, med hvilka annan fastighet än jordbruksfastighet är förenad, icke kunna anses representera ett lika stadigvarande intresse som jordbruksfastighet, utan oftast äro med afseende å sin, af verksamhetens omfång bestämda, betydelse för kommunen ja, med afseende å sin tillvaro beroende af föränderliga konjunkturer, men deras egare, då konjunkturerna voro gynsamma, i många församlingar skulle komma att, till följd af dåvarande höga taxeringsvärden, å prestval utöfva ett inflytande, som — ingalunda betingadt af förhållandena, betraktade under en längre följd af år — skulle kunna i

hög grad förminska, om icke tillintetgöra öfrige röstegandes berättigade inflytande, har Utskottet funnit äfven beträffande dessa, likasom beträffande öfriga beskattningsföremål, rösträtten böra inskränkas till en femtedel af fyrktalet.

Nedsättningen af rösträtten till en femtedel för alla andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet kan visserligen förefalla väl stor, men Utskottet har icke bort lemna obeaktadt, att de personer, hvilka en dylik nedsättning drabbar, icke i synnerlig mån bidraga till prestens aflöning och, hvad beträffar andra beskattningsföremål än fastighet, icke förut egt någon rösträtt vid prestval, samt att vid en så stor öfvergång i sättet för tillsättande af presterliga tjenster, som förslaget i öfrigt onekligen innebär, nödig försigtighet torde föreskrifva, att icke på en gång allt för mycket bryta med alla i nu ifrågavarande hänseende bestående förhållanden. Då emellertid äfven med denna nedsättning till en femtedel af rösträtten för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet i flere församlingar ett fåtal röstegande ändock skulle blifva de ensamt bestämmande, har det ansetts erforderligt att derjemte bestämma ett relativt röstmaximum af en femtiondedel af kommunens hela röstetal å kyrkostämma.

III.

Hvad angår frågan om *rätt att kalla fjerde profpredikant*, så har Herr Westin föreslagit, att sådan rätt skulle tillerkännas ej mindre konsistoriella än regala församlingar, men vara begränsad till de fall, då fråga vore om besättande af kyrkoherdetjenst.

Flerfaldiga gånger hafva på senare tiden konsistoriella församlingar hos Kongl. Maj:t anhållit, att han måtte, i uppkommen ledighet, utnämna kyrkoherde i pastoratet i den för tillsättning af kyrkoherde i regala gäll stadgade ordning, och några gånger har Kongl. Maj:t ock bifallit en dylik anhållan, nemligen beträffande kyrkoherdetjensterna i Norrtelje församling (bifall den 12 Februari 1869; utnämning genom Kongl. fullmakt den 21 Oktober 1869) och i Södra Rörums och Häglinge församlingar (bifall den 17 Mars 1870; utnämning genom Kongl. fullmakt den 9 Januari 1871). På särskilda ansökningar har ock rättighet lemnats församlingar att vid besättande af komministerstjenst kalla fjerde profpredikant, såsom beträffande den nybildade komministerstjensten i Gullabo församling af Torsås konsistoriella gäll och de flesta komministraturerna i Stockholm.

Om några bevis erfordrades å ett hos de konsistoriella församlingarna kändt behof att få kalla fjerde profpredikant, så utgöra dylika ansökningar sådana bevis; och Utskottet anser, att detta allt starkare och starkare framträdande behof, som allt mera tager karakteren af en berättigad fordran, måste, för kyrkans egen skull, i en snar framtid tillfredsställas, åtminstone hvad beträffar kyrkoherdetjenster.

Om ock Utskottet till fullo behjertar de många talande skäl, som kunna anföras för att utsträcka församlings rätt att kalla fjerde profpredikant till alla presterliga tjenster, finner Utskottet dock försigtigast vara att, såsom Herr Westin föreslår, för närvarande stanna vid utsträckning af denna rätt till kyrkoherdebefattningarna i konsistoriella gäll.

Enligt vår kyrkoförfattnings grunder bör eller kan emellertid den särskilda församlingen icke tänkas såsom något för sig helt och hållet sjelfständigt och fristående, utan måste uppfattas såsom en lem i kyrkokroppen, såsom *ett* organ för det inom kyrkan rådande kyrkliga lifvet, och äfven kyrkostyrelsen bör derför hafva något inflytande i fråga om tillsättningen af den särskilda församlingens herde och härigenom äfven ega något medel att i sin mån å församlingen inverka i sådan rigtning, att genom tillsättningen tillgodoses församlingens särskilda behof, hvilket, i samma mån som det är stort, icke kan af församlingen sjelf eller dess majoritet alltid fullt rigtigt uppskattas. Det har derför varit en vår lutherska kyrkoförfattning genomgående grundsats, den der ännu synes hafva stora skäl för sig, att, beträffande presterliga tjenster, förslagsrätten och utnämningsrätten icke böra vara förenade hos samma kyrkliga myndighet eller korporation. Detta skulle dock med antagande af Herr Westins förslag blifva fallet, derest konsistoriel församling skulle ega både att kalla fjerde profpredikant och att, sedan han, på grund af denna församlingens kallelse, blifvit jemte öfrige förut föreslagna å förslaget uppförd, bland de sålunda föreslagna — om ock efter annan röstgrund än vid kallelsen — sjelf utse en, och troligen fjerde profpredikanten, till sin kyrkoherde. Utskottet har till följd häraf ansett sig böra föreslå, att, beträffande kyrkoherdetjenst i konsistorielt gäll, församlingens begäran af fjerde profpredikant skall anses innebära, att hon, så vidt angår tillsättande för den gången af den lediga kyrkoherdetjensten, eftergifver den henne eljest tillkommande rätt att vid valet utkora en af de tre på förslaget uppförda samt, derest den till fjerde profpredikant kallade prestmannen antager kallelsen och, af domkapitlet alltså å förslaget uppförd, vid valet blifvit ställd under omröstning, hänskjuter till Konungen, hvilken ju är svenska kyrkans högste

styresman, att af de först å förslaget uppförda och fjerde profpredikanten utnämna den, som pröfvas skickligast och mest förtjent.

Då, derest äfven i dessa fall extra ansökningsrätt skulle ega rum, få konsistoriella församlingar torde komma att begagna den på sådana vilkor dem lemnade rätten att kalla fjerde profpredikant, hvilken rätt ock då kunde blifva, i förhållande till den rätt beträffande tillsättning af sin kyrkoherde, de för närvarande ega, ganska illusorisk, har Utskottet funnit Konungen vid sin utnämningsrätt böra vara bunden inom de å förslaget uppförda, d. v. s. de ursprungligen derå af domkapitlet uppsatta och den sedermera på grund af församlingens kallelse derå uppförde fjerde profpredikanten.

Fråga har visserligen uppstått, huruvida nu ifrågavarande stadgande står i öfverensstämmelse med 30 § Regeringsformen, som innehåller, att de så kallade konsistoriella gäll skola vara vid deras valrätt bibehållna; men Utskottet uppfattar för sin del nämnda bestämmelse såsom hufvudsakligen afseende att bevara de kosistoriella gällens valfrihet mot obehöriga ingrepp från konungamaktens sida, men ingalunda så, att, om en konsistoriel församling — i fullt medvetande af att genom denna åtgärd utnämningsrätten inom förslaget öfvergår till Konungen — skulle besluta att till fjerde profpredikant begära prestman utom förslag, och Konungen, på grund af församlingens sålunda med stor majoritet åt honom för den gången öfverlåtna rätt, skulle utnämna till kyrkoherdetjensten, detta skulle vara stridande mot nämnda paragrafs vare sig ordalydelse eller andemening. Med en dylik sträng bokstafstolkning skulle man ock komma derhän, att förklara äfven bstämmelsen i § 40 af förevarande förslag om rätt för domkapitlet att i visst fall välja innehafvare af konsistoriel kyrkoherdetjenst stridande mot 30 § Regeringsformen, likasom ock på samma anmärkning all fråga om fjerde profpredikant i fråga om kyrkoherdetjenst i konsistoriella gäll skulle böra förfalla, då härigenom enligt denna uppfattning obehörig inskränkning skulle ske i minoritetens rätt.

Enär Utskottet, i likhet med motionären, icke utsträckt rätten att kalla fjerde profpredikant till komministers- och kapellpredikantsbefattningar, erfordras i § 13 mom. 2 särskilda bestämmelser om de skiljaktiga följder, som, beträffande olika presterliga tjenster, församlings förklarande, att hon åtnöjes med ofullständigt förslag, skall anses beträffande tjenstens besättande medföra.

Då stadgandet i § 5 derom, att prest ej må, medan han innehar förslag till presterlig tjenst, uppföras på förslag till annan presterlig tjenst, tydligen afser äfven den prestman, som enligt § 27 mom. 5

blifvit på grund af församlings kallelse till fjerde profpredikant å förslag uppförd, torde i § 14 äfven erfordras tydlig bestämmelse, som, beträffande den begränsade rätten att afsäga sig förslag, innan val egt rum, likställer prestman, som såsom fjerde profpredikant blifvit å förslag uppförd, med den prestman, som annars blifvit satt å det af domkapitlet först upprättade förslag.

Med anledning af hvad Utskottet nu anfört och då beträffande frågor, som jemförelsevis kunna anses som detaljfrågor, Utskottet instämmer uti Herr Westins, med Kongl. Maj:ts och Lag-Utskottets år 1879 afgifna lika lydande förslag, och endast på några få ställen vidtagit jemkningar i redaktionen, får Utskottet, med anledning af Herrar Westins, Joh. Anderssons och J. M. Svenssons, Anders Bengtssons samt P. Näsmans och P. Westmans afgifna motioner, hemställa,

1) att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående tillsättning af presterliga tjenster.

Med upphäfvande af förordningen om prestval den 1 April 1843 samt af hvad kyrkolag med dertill hörande författningar i öfrigt innehålla stridande mot nedannämnda bestämmelser, förordnas som följer:

§ 1.

1. Har ordinarie presterlig tjenst blifvit ledig, skall, der ej annorlunda stadgadt är, det domkapitel, under hvilket tjensten lyder, ofördröjligen genom offentligt anslag kungöra densamma *till ansökning ledig*, med utsättande af *den tid, inom hvilken ansökningarna till densamma skola vara ingifna.*

2. Hvad i afseende på ansökningstid samt ansökningshandlingar och deras inlemnande bör iakttagas, derom förordnar Konungen.

§ 2.

Inom trettio dagar efter den, då ansökningstid *gått* till ända, skall domkapitlet företaga de ingifna

ansökningarna till granskning, pröfva de sökandes behörighet och uppgöra förslag till tjenstens besättande.

§ 3.

1. Till presterlig tjenst njute prest befordringsrätt endast inom det stift, han tillhör, der icke vidsträcktare rätt är genom denna lag eller särskildt af Konungen honom meddelad.

2. Befordringsrätt till presterlig tjenst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets presterskap.

§ 4.

Är prest till embetsutöfning obehörig, må han ej på förslag uppföras eller eljest till presterlig befordran komma i fråga.

§ 5.

Prest må ej, medan han innehar förslag till presterlig tjenst, eller medan besvär, som han anfört öfver dylikt förslag, äro oafgjorda, uppföras på förslag till annan presterlig tjenst.

§ 6.

1. Den, som är till komministers- eller kapellpredikantstjenst utnämnd, men densamma icke tillträdt, vare ej behörig att på grund af egen ansökan uppföras på förslag till annan sådan tjenst.

2. Kyrkoherde må ej på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst, derest han icke vid ansökningstidens slut under minst tre år, räknadt från tillträdet, innehaft den kyrkoherdetjenst, hvartill han senast blef befordrad.

§ 7.

Till kyrkoherdetjenst må ej kallas eller på förslag uppföras den, som icke uppnått trettio års ålder, utan Konungen gifver der lof till.

§ 8.

Ej må domkapitlet till presterlig tjenst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som pröfvas ega den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjenstens nöjaktiga bestridande erfordras.

§ 9.

Sedan de sökandes behörighet till den lediga tjensten blifvit pröfvad, uppföre domkapitlet bland dem, som förklarats behörige, på förslaget tre, efter som de framför andre och sins emellan finnas i förtjenst och skicklighet ega företräde; och bör dervid tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, hvarmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjenst dittills varit anförtrodt, jemte hans tjenstålder, som ock hans genom examina, utgifna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen. Äro sökande jemngoda i teologiska insigter, må afseende fästas jemväl på lärdom i andra kunskapsämnen, ådagalagd på sätt nu är sagdt.

§ 10.

1. Tjenstålder skall, lika för ordinarie och extra ordinarie befattning, räknas efter tjenstgöringstid; dock att, då sökande för sjukdom eller för teologiska studiers idkande eller profs afläggande eller för fullgörande af offentligt uppdrag eller af annan dermed jemförlig anledning fått åtnjuta tjenstledighet, den tid icke må vid tjenstårsberäkningen afdragas. För tjenstgöring före fylda tjugutre år må tjenstår icke beräk-

nas, ej heller för mer än en tjenstebefattning, der sökanden flere sådana samtidigt bestridt.

2. Vid bestämmandet af sökandes tjenstålder gälle årsberäkning såsom för presterlig tjenst äfven för notarie- och amanuenstjenster vid domkapitlen, så ock för lärarebefattning, med hvilken sådan förmån är eller varder af Konungen förenad. Filosofie doktorsgrad eller behörighet dertill, genom aflagda prof förvärfvad vid något af rikets universitet, räknas lika med tre presterliga tjenstår. Ej må någon såsom tjenstår räkna sig till godo annan tid, än den, under hvilken han varit medlem af svenska kyrkan.

§ 11.

Vid omröstning till förslag skall röstas om hvart förslagsrum särskildt, från det första och vidare nedåt, och varde på hvart rum uppförd den, som dertill erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har vid sådan omröstning icke någon erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, skall ny omröstning anställas mellan de två, hvilka högsta *röstetalen* tillfallit. Hafva flere än två erhållit sådant röstetal, att företrädet dem emellan är oafgjordt, då skall först mellan dem skiljas genom särskild omröstning. *Falla vid sådan ny eller särskild omröstning rösterna lika, gifver ordförandens röst utslaget.*

§ 12.

I förslagsprotokollet skall för hvarje sökande upptagas ett kort sammandrag af hans tjensteförteckning och jemväl utföras den tjenstålder, som han enligt domkapitlets *pröfning egt* vid ansökningstidens utgång räkna sig till godo.

§ 13.

1. Hafva ej tre behörige sökande sig anmält, utsätte domkapitlet ny ansökningstid, hälften af den, som första gången förelades, och hafve *den eller* de, som

under första ansökningstiden inkommit och finnas behörige, företräde till förslaget.

2. Finnas ej heller efter andra ansökningstidens förlopp tre behörige sökande, skall domkapitlet på förslag uppföra den eller de sökande, som sig anmält och pröfvas behörige, samt låta å kyrkostämma inhemta vederbörande församlings yttrande, huruvida hon med det ofullständiga förslaget åtnöjes. Förklarar sig församlingen med förslaget nöjd, *och är fråga om komministers- eller kapellpredikantstjenst samt endast en å förslaget uppförd, varde det förklarande lika med val ansedt; är åter fråga om kyrkoherdetjenst, eller äro till komministers- eller kapellpredikantstjenst, två å förslaget uppförda,* vidtage domkapitlet *i vanlig ordning* de åtgärder, som för tjenstens besättande ytterligare erfordras. Har hvarken vid första eller andra ansökningstidens utgång behörig sökande sig anmält, eller nöjes församlingen icke åt ofullständigt förslag, anmäle domkapitlet förhållandet hos Konungen och afbide hans beslut.

§ 14.

Prest må ej, *innan val egt rum,* afsäga sig förslag, hvarå han blifvit uppförd, utan så är, att han, efter det han tjensten sökte, *eller, der han, på sätt i § 27 sägs, blifvit af församlingen kallad till fjerde profpredikant, efter det han sådan kallelse antog,* vunnit annan befordran, eller domkapitlet pröfvar honom vara af sjukdom eller annan orsak ur stånd att den sökta tjensten bestrida.

§ 15.

Har, innan val egt rum, någon af de föreslagna blifvit obehörig att på förslag uppföras, varde han *af domkapitlet* från förslaget skild.

§ 16.

Har, innan val egt rum, någon af de föreslagna med döden afgått eller fått förslaget sig afsäga eller

blifvit från förslaget skild, anslås ett rum på förslaget till ansökning ledigt, och förfares vidare som i § 13 sägs; skolande, der någon förut förslaget sökt, men ej blifvit derå uppförd, hans då ingifna ansökning icke, utan att han densamma uttryckligen förnyat, komma under pröfning, ej heller den omständigheten, att han förut sökt, berättiga honom till företräde framför senare sökande.

§ 17.

1. Sedan förslag vunnit laga kraft, eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, skola de föreslagna, hvar på sin dag, i ordning efter deras rum på förslaget, vid högmessogudstjenst aflägga prof med predikande och altartjenst i *församlingens* kyrka, eller, om tjensten *omfattar flere församlingar*, och domkapitlet icke annorlunda bestämmer, i *moderförsamlingens kyrka*. Är med den lediga tjensten förenad skyldighet att på samma sön- eller högtidsdag förrätta gudstjenst i mer än en kyrka, bestämme domkapitlet, om prof i två kyrkor afläggas skola.

2. Ej må profpredikant, om annan prest är att tillgå, i församling, der han aflägger prof, utföra annan presterlig förrättning än här är sagdt.

§ 18.

Är prest, som blifvit på förslag uppförd, i fält eller på embetets vägnar eller i offentligt uppdrag utrikes stadd, och kan han förty icke till profs afläggande sig inställa, vare dock behörig att vid valet komma under omröstning.

§ 19.

Varder någon af de på förslaget uppförda af sjukdom eller annat laga förfall hindrad att å utsatt dag

aflägga prof, göre derom ofördröjligen anmälan hos domkapitlet. Är han fortfarande af laga förfall hindrad att anmäla sig till prof inom nittio dagar från den förelagda profdagen, må han utan aflägganden af prof komma under omröstning. Har den uteblifne ej anmält förfall, som af domkapitlet godkännes, må han kunna af domkapitlet från förslaget skiljas.

§ 20.

Har, efter det profdagar varit för de föreslagna utsatta, sökande blifvit i den ordning, som i § 16 sägs, på förslaget uppförd, förelägge domkapitlet honom särskild profdag. Lag samma vare, om den, som af laga förfall varit hindrad att på förelagd dag aflägga prof, inom den i näst föregående § föreskrifna tid dertill sig anmält.

§ 21.

Ej må tjenstgöring anvisas prest i pastorat, der han söker presterlig tjenst. Är han förut der anställd, då må han kunna med *tjenstgöringen* fortfara.

§ 22.

Söndagen efter sista profdagen vare frågodag. Då skall valförrättaren vid sammanträde med församlingens röstegande ledamöter det förestående valet bereda på sätt här nedan sägs.

§ 23.

Valförrättare förordnas af domkapitlet. Till valnotarie, som å frågo- och valdag förer protokoll, utser valförrättaren lämplig person. Ej må den vara valförrättare eller valnotarie, som är med någon af de på förslaget uppförda i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt allmän lag utgör jäf mot domare, ej heller röstegande, så vida han ej sin röst nedlägger.

§ 24.

1. Anföres eller yppar sig eljest på frågodag mot valförrättaren jäf, som han finner lagligt, uppskjutes förrättningen till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare förordnat.

2. Varder valnotarie på laga skäl jäfvad, skall valförrättaren dertill på stället utse annan lämplig man, som ojäfvig är.

§ 25.

1. Styrkes på frågodag, att profdagarna ej blifvit behörigen kungjorda, eller att förelagdt prof icke fullgjorts, eller att föreslagen prestman dött eller är till förslaget obehörig vorden, uppskjutes frågodagsförrättningen, och ankomme det på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna *lag* öfverensstämmer.

2. Visas, att frågodagssammanträdet icke blifvit vederbörligen kungjordt, utsätte valförrättaren ny frågodag till annan söndag.

§ 26.

1. Rösträtt vid prestval tillkommer en hvar, som i församling, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut deltaga; och gälle vid valet i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgadt; dock med den jemkning i församling å landet, att *rösträtt, som tillkommer någon för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, icke må åtnjutas för mera än en femtedel af det röstetal, hvilket eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund, och att icke heller* någon må med rösträtt *för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet* i valet deltaga för större röstetal, än som motsvarar en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma. Upp-

kommer vid den beräkning af rösträtt *ensamt* bråktal, *åtnjutes derför en röst; uppkommer, jemte helt tal, bråktal, skall bråktalet bortfalla.*

2. För prestval skall särskild vallängd upprättas och på frågodagen justeras. Anmärkning mot vallängden skall, för att kunna komma under pröfning, vid justeringen på frågodagen göras af röstegande eller dess fullmäktig. Öfver gjord anmärkning beslute valförrättaren. Gillar han den, varde vallängden derefter rättad. Kan väckt fråga om rättelse eller tillägg i vallängden ej då utredas, varde den till valdagen uppskjuten.

3. I afseende på rösträtt vid prestval i stad, för hvilken särskild röstgrund vid dylika val blifvit eller, *i enlighet med* vederbörande *kyrkostämmas förslag*, varder af Konungen fastställd, skall gälla hvad derom är eller, *i enlighet med* kyrkostämmans *förslag*, blifver af Konungen förordnadt. Lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd vid prestval i Stockholm.

§ 27.

1. På frågodag för beredande af val till kyrkoherdetjenst ege församlingen, om hon det önskar, begära att uppgifven prestman skall såsom fjerde profpredikant på förslaget uppföras, och må fråga härom väckas allenast af den, som i den justerade vallängden upptagen och sjelf tillstädes är. Begäres till annan presterlig tjenst fjerde profpredikant, varde frågan ej upptagen.

2. Är frågan så väckt, som nu sagdt är, då skall genom omröstning utrönas, huruvida församlingen äskar fjerde profpredikant. Bifaller församlingen det derom väckta förslag med den röstöfvervigt, hvarom i nästföljande moment stadgas, och är endast en prestman uppgifven, vare han till fjerde profpredikant begärd.

Äro två eller flere prestmän uppgifna, anställes ny omröstning till utrönande, hvilken af dem skall till fjerde profpredikant begäras. Omröstningen skall öppet verkställas och må endast den rösta, som jemlikt mom. 1 behörig är att i frågan talan föra. Hvar röstandes mening varde för en röst räknad.

3. Har vid sådan omröstning, då fråga är om kyrkoherdetjenst, hvars tillsättning är Konungen förbehållen, mera än hälften af de i omröstningen deltagande, och, då fråga är om konsistoriel kyrkoherdetjenst, mera än hälften af hela antalet af de i den justerade vallängden uppförda röstberättigade förenat sig att till fjerde profpredikant begära samme prestman, uppskjutes förrättningen, till dess domkapitlet vidare förordnat. I annat fall vare frågan om fjerde profpredikant förfallen.

4. Har församling till fjerde profpredikant begärt prestman, som på grund af § 3 eller eljest är obehörig att på förslaget uppföras eller vägrar att församlingens kallelse efterkomma, då skall domkapitlet afslå församlingens begäran. Har beslutet derom vunnit laga kraft, vare frågan om fjerde profpredikant förfallen. Dör, innan val är hållet, begärd fjerde profpredikant, som behörig var, eller förlorar han innan den tid behörighet, som han på frågodagen hade, stånde församlingen öppet att kalla annan fjerde profpredikant.

5. Förekommer ej skäl, som nu är sagdt, till afslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den, som till fjerde profpredikant begärd blifvit, på förslaget och utfärde, sedan beslutet vunnit laga kraft, till honom kallelse att på förelagd dag aflägga prof som i § 20 sägs.

6. *Har, då fråga är om konsistoriel kyrkoherdetjenst, prestman till följd af församlingens kallelse blifvit såsom fjerde profpredikant å förslaget uppförd och vid valet ställd under omröstning, skall med tjenstens tillsättande för den gången så förfaras, som i § 41 mom. 2 sägs.*

§ 28.

Öfver valförrättarens åtgärd till valets beredning må besvär ej anföras utan i sammanhang med besvär öfver valförrättningen.

§ 29.

1. Prestval skall efter pålysning hållas å fjortonde dagen efter frågodagen. Kan det ej ske, bestämme domkapitlet annan dag.

2. Visas på valdagen, att valet ej blifvit behörigen utlyst, utsätte valförrättaren ny valdag till annan söndag.

§ 30.

Valet skall öppet verkställas och i öfrigt sålunda, att valförrättaren uppropar de röstegandes namn i den ordning, hvari de i den justerade vallängden förekomma. Vid uppropet framträde till valbordet en hvar väljande för sig att sin röst på någon af de föreslagna afgifva. Är röstegandes namn två gånger uppropadt, utan att han sjelf eller ombud för honom framträdt och röst afgifvit, hafve då sin rösträtt förlorat.

§ 31.

Hvad yttermera utöfver föreskrifterna i §§ 17—30 i afseende å profpredikanters missiverande, frågodagsförrättning och val iakttagas bör, derom förordnar Konungen.

§ 32.

1. Besvär öfver frågodagsförrättning och prestval må anföras endast af röstegande eller af prestman, som vid valet varit ställd under omröstning, och skola vid talans förlust till domkapitlet ingifvas sist före klockan tolf å tjugonde dagen efter valdagen, den likväl

oräknad, eller, om helgdag då infaller, å nästföljande söckendag.

2. Besvären skola innehålla bestämd uppgift ej mindre om hvad som utgör föremål för klagan, än äfven om de vittnen och andra bevis, som till stöd för densamma åberopas; och må afseende å besvären ej fästas i de delar, der dessa föreskrifter icke blifvit iakttagna.

§ 33.

Pröfvar domkapitlet, i anledning af anförda besvär öfver prestval, nödigt, att vittnen höras må, skall dervid förfaras på sätt i allmänhet angående vittnesförhör i de vid domkapitlet anhängiggjorda mål är stadgadt.

§ 34.

1. Finnes vid pröfning af anförda besvär öfver prestval, att valförrättaren varit jäfvig eller eljest obehörig, eller att vallängden ej blifvit justerad eller att upprop af de röstegande vid valet ej skett, eller att valförrättaren icke iakttagit hvad i §§ 25, 27 och 29 stadgas, vare valet ogildt och förordne domkapitlet om nytt val.

2. Har röst afgifvits af obehörig person, eller någon af de i röstlängden upptagna icke blifvit vid valet *behörigen* uppropad, eller rösträtt blifvit någon olagligen vägrad, och har valets utgång kunnat af någon af dessa omständigheter bero, vare valet ogildt.

3. Är röst, som afgifvits af behörig person, för högt eller för lågt beräknad, göre domkapitlet rättelse i röstberäkningen.

4. Innefatta besvären anmärkning emot behörigen justerad vallängd, må de i denna del icke till pröfning upptagas, derest ej mot det beslut af valförrättaren, hvaröfver klagan föres, missnöje blifvit anmäldt till det protokoll, som innehåller beslutet.

§ 35.

1. Varder vid prestval röst afgifven, som genom köp, hot, tubbande eller annat olaga medel vunnen är, eller tillhör någon, den der i valet obehörigen verkat, den röst vare ogild.

2. Anföras besvär öfver prestval på den i denna § omförmälda grund, bör, *derest afseende skall å besvären fästas, dervid* fogas bevis, att åtal för brottet blifvit väckt vid allmän domstol. Pröfvar domkapitlet valet vara af åtalets utgång beroende, uppskjutes besvärens pröfning, intill dess slutlig dom i brottmålet fallit. Eljest varde de genast afslagna.

§ 36.

Der besvär öfver prestval icke anföres, må af domkapitlet anmärkning mot valåtgärderna ej göras; dock varde, der vallängden utvisar felaktig sammanräkning af rösterna, denna af domkapitlet rättad. Ändras derigenom valets utgång, kungöre domkapitlet det församlingen med anvisning att inom den i § 32 föreskrifna tid, räknadt från den dag kungörandet skedde, den dagen likväl oräknad, sig hos domkapitlet öfver valet besvära.

§ 37.

Är till *presterlig tjenst, å hvilken domkapitlet skall utfärda fullmakt,* val hållet, men fullmakt ej utfärdad, och finnes, att den, som undfått de flesta rösterna, blifvit till förslag obehörig eller aflidit eller fått förslaget sig afsäga, varde tjensten *kungjord till ny ansökning ledig.* Är han satt under åtal, på hvars utgång beror, om han må vara till förslag obehörig, skall med fullmaktens utfärdande anstå, till dess öfver åtalet slutligen dömdt är.

§ 38.

Är till kyrkoherdetjenst, *som Konungen skall tillsätta*, val hållet, och inträffar att den, som vid sådant val kommit under omröstning, blifvit, innan valhandlingarna äro till Konungen insända, till förslag obehörig, varde han *af domkapitlet* från förslaget skild; skolande i sådant fall, äfvensom om någon af de föreslagna blifvit ställd under åtal, som i § 37 sägs, eller efter valet aflidit eller fått förslaget sig afsäga, domkapitlet utan förslagets fyllande vid handlingarnas insändande till Konungen härom göra anmälan.

§ 39.

Vill någon, som vid *prestval* icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget afgå, göre derom ansökning hos Konungen.

§ 40.

Den, som vid val till konsistoriel prestlägenhet erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjensten, der ej fall inträffar, hvarom i denna *lag* annorlunda stadgas. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flere, som voro under omröstning, skall den anses vald, hvilken de flesta rösterna efter hufvudtalet tillfallit. Finnes äfven efter sådan beräkning högsta röstetal hafva tillfallit flere, nämne domkapitlet till tjensten den bland dessa, som pröfvas dertill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstegande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna som nyss är sagdt. *Fullmakten skall* dateras den dag, valet vunnit laga kraft eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda.

§ 41.

1. Sedan val till regal kyrkoherdetjenst vunnit laga kraft, insände domkapitlet ofördröjligen till Konun-

gen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokollet. Har vid valet icke någon röstegande afgifvit röst, då må protokoll derom i valhandlings ställe insändas.

2. *Lag samma vare i fråga om konsistoriel kyrkoherdetjenst, der af församlingen till fjerde profpredikant begärd prestman blifvit å förslaget uppförd och vid valet ställd under omröstning; egande i sådant fall Konungen att till tjensten utnämna en af de å förslaget uppförda.*

§ 42.

Regal kyrkoherdetjenst inom hvilket stift som helst må kunna utan förslag sökas af prest, som är till kyrkoherdetjenst behörig och innehar lärarebefattning, hvarmed rätt till årsberäkning såsom för presterlig tjenst är förenad, eller af Konungen fått sig sådan ansökningrätt särskildt förunnad. Enahanda rätt tillkomme ock tjenstgörande hofpredikant, som fullgjort hvad författningarna föreskrifva för behörighet till kyrkoherdetjenst. Hvar och när sökande, som här sägs, må sig anmäla, derom förordnar Konungen.

§ 43.

Kyrkoherdetjenst i pastorat, som är anslaget till prebende, tillsättes i och genom tillsättningen af den tjenst, hvilken pastoratet såsom prebende åtföljer.

§ 44.

Är någon särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning af prest församling eller enskild person försäkrad, eller äro i afseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning af vissa kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantsbefattningar särskilda bestämmelser af Konungen meddelade, gälle hvad derom är eller blifver af Konungen stadgadt.

§ 45.

1. Om tillsättning af presterlig tjenst vid krigsmakten, utländsk beskickning, fängelse eller hospital lände till efterrättelse hvad Konungen förordnar.

2. Med tillsättning af presterlig tjenst, som vid sjukhus eller ock vid bruk, fabrik eller annat verk må vara inrättad eller med Konungens tillstånd inrättas, gånge efter hvad om tillsättning af hvar särskild sådan tjenst vederbörligen stadgas.

§ 46.

1. Denna *lag* skall till efterättelse gälla från och med den *1 Maj 1884.*

2. Med tillsättande af presterlig tjenst, som då är *kungjord* till ansökning *ledig*, bör förfaras efter hittills gällande lag.

3. En hvar, som, då denna *lag* träder i tillämpning, är, utöfver hvad i *lagen* stadgas, berättigad att för befordran till presterlig tjenst räkna tjenstår, eller att utan förslag hos Konungen söka regala pastorat, skall för sin person vid den rätt bibehållas sådan den honom efter dittills gällande stadganden tillkom.

och

2) att Herr J. Smedbergs motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 April 1883.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

af Herr *Samzelius*, som ansett konsistoriel församling icke utan ändring af 30 § Regeringsformen kunna tilläggas rätt att kalla fjerde profpredikant;

af Herr Grefve *Mörner:* »Utan att vilja bestrida behofvet af en ny prestvalsförordning, kan jag dock icke finna det nu af Utskottet framlagda förslaget, särdeles i hvad angår den i 26 § föreslagna beräkningen af rösträtten, fullt tillfredsställande, och får således anmäla min reservation»;

af Herr *Forssell:* »Jag anser den i § 6 mom. 2 af Utskottets förslag förekommande tidsbestämmelse bort utsträckas till minst fem år, räknadt från tillträdet, och kan jag ej, såvida icke aktiebolag uteslutes från rösträtt vid prestval, biträda den af Utskottet föreslagna förändring i nu gällande bestämmelser i detta afseende»;

af Herr *Anders Persson*, med hvilken Herr *Lewin* instämt: »Vid behandlingen af föreliggande fråga inom Utskottet, har jag icke kunnat biträda flertalets mening i följande punkter, nemligen:

1) i fråga om fortfarande bibehållandet af indigenatsrätten (§ 3);
2) i fråga om rösträtten vid prestval (§ 26), och
3) i fråga om församlingens kallelserätt af fjerde profpredikant, hvilken rätt jag ansett hafva bort utsträckas icke endast till kyrkoherdeval i konsistoriella gäll, utan äfven till komministraturer och kapellpredikantsbeställningar (§ 27);

och anhåller jag att, såsom skäl för min i dessa delar afvikande mening, få anföra:

1) *I fråga om indigenatsrätten.*

Redan år 1867 beslöt Riksdagen för sin del upphäfvandet af denna rätt (se Riksdagens skrifvelse den 14 Maj s. å.) och detta på skäl, som synas mig fortfarande ega sin fulla giltighet. Då rätten att söka andra befattningar inom staten och kommunen står öppen för vederbörande sökande från skilda delar af riket, och ingen olägenhet häraf försports, vill det synas, som om en dylik rätt borde vara tillåten jemväl i fråga om de presterliga befattningarna och icke dessa intaga en undantags-

ställning. Mera än något annat bör denna rätts utsträckning bidraga att afhjelpa en allmänt öfverklagad olägenhet, nemligen prestbristen, hvilken ofta förekommer inom vissa stift af riket, medan samtidigt inom andra antalet obefordrade prestmän kan vara mera än tillräckligt.

Vid granskningen af komiterades förslag till kyrkolag uttalade sig, enligt protokoll, hållet uti Kongl. Maj:ts Högsta Domstol den 25 Januari 1878, icke mindre än fem utaf Högsta Domstolens närvarande sju ledamöter, nemligen Justitieråden Wretman, Naumann, von Hofsten, Lindhagen och Östergren, för indigenatsrättens upphäfvande och yttrade: »Ej blott billighet och rättvisa utan äfven kyrkans välförstådda intresse tala emot bibehållande af stadgandet, att prest skall vara bunden vid visst stift; och hemställes derföre, att denna inskränkning uti prests rätt att söka anställning i hvilket stift som helst måtte borttagas».

2) *I fråga om rösträtten vid prestval.*

1868 års Kyrkomöte uttalade i sin skrifvelse af den 6 Oktober som sin mening, »att församlingarna borde erhålla större inflytande vid tillsättande af sina själasörjare, än dem för närvarande tillkomme»; och för så vidt ett sådant inflytande kan och bör beredas församlingarna genom de fastställda grunderna för utöfvandet af rösträtt, vill väl ingen på fullt allvar påstå, att Utskottets nu framlagda förslag tillfredsställer billiga och berättigade anspråk i detta afseende. Genom att rösträtten för jordbruksfastighet icke blifvit begränsad, qvarstå de med skäl öfverklagade orättvisorna och olägenheterna i detta fall. Bjertast springer detta i ögonen, då man tager i betraktande förhållandena inom de sydligaste provinserna inom riket, der egarne till säterier icke i regel betala mera än 2 kronor 50 öre per mantal till presterskapets aflöning, medan egare till öfriga hemman få betala sällan under fyratio och stundom ända till hundra gånger nämnda belopp. Genom den af Utskottet föreslagna begränsningen till en femtedel af icke jordbruksfyrkar, inrymmer man icke något som helst inflytande vid valet åt de mindre bevillningsgifvarne; dessas rösträtt blifver i förhållande till andras endast skenbar och derigenom framkallas endast ett berättigadt missnöje mot lagen.

Då denna fråga förelåg till behandling vid 1879 års riksdag, föreslog jag uti en vid Lag-Utskottets Utlåtande (N:o 4) vidfogad reservation, uppå deri angifna skäl:

att rösträtt vid prestval borde tillkomma en hvar som i församling, der sådant val skulle anställas, egde

rättighet att i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut deltaga; och skulle vid valet, i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person gälla hvad för kyrkostämma vore stadgadt; dock med den jemkning i församling å landet, att rösträtt, som tillkomme någon för jordbruksfastighet, icke finge utsträckas till högre röstetal än som motsvarade en tiondedel, och för annan fastighet samt öfriga beskattningsföremål icke till högre röstetal än som motsvarade en femtiondedel af församlingens hela röstetal å kyrkostämma.

Jag har sedan dess icke ändrat mening; fortfarande anser jag, att ofvan nämnda röstgrund bör kunna anses antaglig. Genom densamma erhåller församlingen enligt min mening alldeles icke något för stort eller obehörigt inflytande vid prestval. Tvärtom kan väl med fog ifrågasättas, om icke en liberalare röstgrund borde tillämpas vid prestval, och detta af många skäl, hvilka tidt och ofta blifvit framhållna, och med hvilkas återupprepande jag icke nu skall besvära. Men då föga, om ens något hopp förefinnes, att Riksdagens båda Kamrar, lika litet i detta som i andra fall, i fråga om grunder för utöfvande af rösträtt kunna blifva ense, så har för mig icke återstått annan utväg än att inom Utskottet biträda den mening, som velat till grund för rösträttens utöfning lägga bidraget till presterskapets aflöning, och hvilken mening finnes uttalad i Herr J. Smedbergs i ämnet vid denna riksdag inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 64.

Att en sådan röstgrund skulle bättre tillfredsställa berättigade anspråk än den nuvarande, lärer väl ingen vilja bestrida. Härigenom lemnas ock i viss mån något utrymme åt personlighetsprincipen, då äfven åt dem, som icke ega rösträtt på kyrkostämma, men bidraga till prestens aflöning, medgifves rätt att deltaga i valet. Den stora fördelen skulle äfven härigenom kunna vinnas, att lagen i detta fall blefve lika för stad och för landsbygd, ett mål väl värdt att eftersträfva, och hvarigenom åtminstone ett trätofrö dem emellan vore undanröjdt. Då detta förslag likväl innefattar begränsning af rösträtten, kan det visserligen sägas, att Första Kammaren väl lika litet är böjd för begränsning i detta fall som för inskränkning i rösträtten efter den vid kyrkostämma gällande röstgrund. Häremot vill jag dock erinra, att då förslaget skulle blifva tillämpligt på så väl stad som landsbygd, har begränsningen skett hufvudsakligen derföre, att en sådan i likartade fall redan gäller för stad. Och om man nu gjorde denna röstbegränsning

gällande äfven för landsbygden, torde deraf säkerligen ingen olägenhet förspörjas.

Emot förslaget att till grund för rösträtt lägga bidraget till presterskapets aflöning har anmärkts, att sådant vore overkställbart, emedan löneregleringen icke i alla församlingar trädt i tillämpning. Huru stort antalet af sådana församlingar är, derom har ej kunnat erhållas uppgift; men sannolikt är detta ett mindretal. Det synes mig dock som detta förhållande icke borde hafva någon afgörande inverkan på frågans utgång. Löneregleringen är numera fastställd för alla församlingar i riket; grunderna för lönens utgörande äro bestämda, och inga andra förmåner ingå i aflöningen än de, som äro föremål för markegångssättning. Ingen svårighet förefinnes att uträkna, huru mycket en hvar församlingsmedlem skolat erlägga för ett visst år, i fall löneregleringen då redan hade trädt i tillämpning; och det vill synas mig som, i fall man i öfrigt godkänner principen, ingen orätt skedde genom dylik beräkning af rösträtt, helst det beror på församling sjelf att vid ombyte af kyrkoherde besluta, att den nya löneregleringen genast skall tillämpas, oafsedt om äldre konvention är fastställd att gälla för någon viss ej tilländalupen tid.

Genom antagandet af detta förslag kunde åt § 26 gifvas ungefärligen denna lydelse:

1. Vid prestval ege en hvar, som till presterskapets aflöning bidrager, rösträtt i förhållande till den afgift, hvarmed han, enligt behörigen godkänd debiterings- och uppbördslängd, till samma aflöning bidrager; och beräknas en röst för afgift af till och med en krona; två röster för afgift öfver en till och med två kronor, tio röster för afgift öfver två till och med tre kronor o. s. v.; dock med den jemkning, att ingen må utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en femtiondedel af kommunens hela röstetal eller i något fall för högre röstetal än ett hundra röster. Uppkommer vid denna beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla. Vid valet gälle i afseende på rösträtts utöfning samt dess öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgadt.

2. För prestval skall särskild vallängd af pastor i församlingen, i samråd med de för uppbörd af presterskapets löner antagna uppbördsmän, upprättas och på frågodagen etc. (lika med Utskottets förslag).

3. I de kommuner, der nya regleringen af presterskapets löneinkomster icke trädt i tillämpning, då prestval hållas skall, upprätte pastor i församlingen, i samråd med kyrkorådet, vallängd, dervid en hvar tillägges rösträtt i förhållande till den afgift, som utgå bort under året

näst förut, i händelse den senast af Kongl. Maj:t fastställda löneregleringen tillämpats; och gälle i afseende å rösträtts beräkning, begränsning och dess öfverlåtande på annan person samt vallängdens justering, hvad här ofvan är stadgadt.

3) *i fråga om kallelserätten af fjerde profpredikant.*

Att inskränka församlingens rätt att kalla fjerde profpredikant till ensamt kyrkoherdebefattningar finner jag icke rimligt. Äfven i detta fall har Riksdagen uttalat sig och i skrifvelse den 9 Maj 1877 (N:o 37) anhållit, att rätt till kallande af fjerde profpredikant må tillerkännas församlingarna vid tillsättning af alla presterliga beställningar. Komiterade, hvilka haft uppdrag att utarbeta förslag till ny kyrkolag, hafva tillstyrkt och Kongl. Maj:t har vid framläggandet af de presterliga befordringslagarne till 1878 års kyrkomöte medgifvit denna rättighet. Visserligen var sist församlade kyrkomöte af annan mening och genom dess beslut gjordes inskränkning af denna rätt till hvad Utskottet nu föreslagit; men det synes mig som statsmakterna, Konung och Riksdag, icke borde underordna sin mening i detta fall för kyrkomötets åsigt, om nemligen öfvervägande skäl tala för utsträckningen. Det lärer väl svårligen på fullt allvar kunna förnekas, att, om principen är berättigad i fråga om kyrkoherdebefattningarna, den äfven är det i fråga om de öfriga presterliga beställningarna. Dessa senares innehafvare utöfva, ej mindre än de förra, själasörjarens vigtiga och grannlaga kall samt sköta i mer eller mindre aflägsna annexförsamlingar ofta ensamme, såsom kyrkoherdens ställföreträdare, pastoralvården.

Då man framhållit såsom skäl mot kallelserätten till andra än kyrkoherde-beställningar, att man bör sörja för att den presterliga banan lemnar dem, som med mindre gåfvor beträda densamma, någon säker utsigt att i en ordinarie komministersbeställning erhålla sin belöning för ett troget arbete, kan jag icke underlåta att erinra om hvad 1879 års Lag-Utskott i detta fall yttrade, nemligen: »att församlingen icke är till för prestens skull, utan presten för församlingens och att äfven presten måste underkasta sig samma osäkerhet beträffande befordran som öfrige embetsmän». Jag vill endast tillägga, att det synes mig bra hårdt mot de aflägsna annexförsamlingar, uti hvilka komministraturer blifvit inrättade, om dessa skola för all framtid vara dömda att hålla till godo med själasörjare, som i brist på begåfning icke kunnat vinna anställning som kyrkoherdar, och hvilkas krafter måhända af tilltagande ålderdom

äro otillräckliga för själavårdens bestridande. Man bör nemligen icke förglömma, att det är församlingen, som aflönar sitt presterskap.

I händelse denna min åsigt, att församlingarna böra tillerkännas rättighet att kalla fjerde profpredikant till *alla* presterliga befattningar, vinner Riksdagens godkännande, torde från mom. 2 i § 13 utgå det första af de tillägg, Utskottet i nämnda mom. föreslagit.

Slutligen har någon betänklighet hos mig uppstått i fråga om det grundlagsenliga uti Utskottets tillgörande beträffande § 27 mom. 6 och § 41 mom. 2, då Utskottet inskränkt de konsistoriella församlingarnas valrätt i de fall då dessa församlingar begagnat sig af rätten att kalla fjerde profpredikant, utan att 30 § Regeringsformen blifvit ändrad. Utskottet har här föreslagit, att i nyssnämnda fall Kongl. Maj:t må för denna gång utnämna antingen den af församlingen kallade profpredikanten eller någon af de öfrige på förslaget uppförda. Emot en sådan åtgärd i och för sig har jag ingen synnerlig invändning att göra; men då nämnda grundlagsparagraf tillförsäkrar de konsistoriella gällen att vara vid deras valrätt bibehållna, synes mig detta stadgande förut hafva bort undergå förändring.

Jag hemtar stöd för denna min mening af Riksdagens tillvägagående i likartade fall. Nyssnämnda grundlagsparagraf tillförsäkrar äfven Konungen rätt att tillsätta kyrkoherdar i de regala pastoraten. Då förslag år 1879 väcktes derom, att i de regala pastoraten församlingarna måtte sjelfva få välja sin prest, yttrade dåvarande Lag-Utskott, att denna åtgärd förutsatte ändring uti åberopade grundlagsparagraf, och Riksdagen godkände denna åsigt. Äfven vid andra tillfällen har man förfarit på liknande sätt. 1868 års kyrkomöte anmälde i sin underdåniga skrifvelse N:o 15 som sin åsigt, att rätt till deltagande i biskopsval borde lekmän tillerkännas, men ansåg det vara *utan ändamål* att för närvarande ingå i granskning af de väckta förslagen härom, då Regeringsformens 29 § stadgade, att vid val till erkebiskop och biskopar *skulle förhållas efter förra vanligheten*, och anhöll att Kongl. Maj:t ville taga saken i öfvervägande. I afsigt att bereda frågan om förändradt valsätt vid biskopsval ändamålsenlig lösning, antog ock 1873 års Riksdag ett af dess Konstitutions-Utskott framlagdt hvilande grundlagsändringsförslag, hvarigenom, sedan Kongl. Maj:t detsamma bifallit, sistnämnda grundlagsparagraf erhöll sin nuvarande lydelse. Af denna åtgärd synes mig framgå, att så väl Konung som Riksdag och kyrkomöte hyst den åsigt, att icke något stadgande borde få inflyta i civillag, som stode i strid med ett grundlagsstadgande, utan borde detta senare först undergå ändring; och enligt dessa exempel, hvartill flere skulle kunna

läggas, synes mig ock hafva bort förfaras i fråga om de konsistoriella gällens i 30 § Regeringsformen dem förvarade valrätt.»

af Herr *Smedberg:* »Så länge man icke vill medgifva hvarje myndig och för sig sjelf mantalsskrifven person den naturligaste af alla rättigheter, att deltaga i val af församlingslärare eller s. k. själasörjare, utan man fortfarande vill grunda denna rätt på förmögenhet och skatteförmåga, så finnes, enligt mitt förmenande, intet beskattningssystem, som mera rättvist kan tillämpas för en sådan valrätt, än det som ligger till grund för prestens aflöning, emedan rättigheter och skyldigheter då jemnt motsvara hvarandra och presten då kan sägas blifva eller blifvit vald af dem, som honom aflöna, hvilket icke blir förhållandet, om Utskottets förslag blifver lag. Utskottet föreslår nemligen i § 26, att rösträtten i kyrkostämma skall utgöra grunden för rösträtt vid prestval, dock med den jemkning i församling å landet, att ingen må för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfva rösträtt för mer än en femtedel af sitt fyrktal.

Då emellertid rösträtten å kyrkostämma grundar sig å bevillning till staten, och denna bevillning utgår med viss procent af den skattskyldiges inkomster, hvaremot aflöningen till presterskapet till hufvudsaklig del utgår af jordbruksfastighet och vissa industriella anläggningar, samt till en obetydlig del af öfriga beskattningsföremål, så inses lätt, att statsbevillningen icke utgör en rättvis grund för röstberäkningen vid prestval, helst som derigenom löntagare och kapitalister utöfva för sitt högre — om än godtyckligt reducerade — fyrktal större inflytande på valet än som motsvarar deras obetydliga bidrag till prestens aflöning, under det att torpare och deras vederlikar, som dock bidraga till lönen, icke erhålla någon rösträtt. Jag tillåter mig härför anföra ett exempel från det pastorat jag tillhör: Uti den fastställda lönekonventionen föreskrifves, att den forna tertials- och qvicktionden, nu omsatt i spanmål och smör att lösas med penningar efter tioårigt medelmarkegångspris, skall utgöras af jordbruksfastighet, samt hvad som motsvarar de s. k. jura stolæ fördelas å alla dem, som i kyrkostämma hafva rösträtt. Resultatet har blifvit, att af jordbruksfastighet utgått $62^1/_2$ öre per fyrk, då deremot af öfriga beskattningsföremål utgått $2^1/_2$ öre per fyrk, således endast en tjugufemtedel utaf de senares röstetal.

Lönekonventionerna kunna visserligen vara olika i olika församlingar, men jag tror, att vid deras uppgörande man i allmänhet icke öfverflyttat de på jorden och industriella verk förut hvilande onera på andra beskattningsföremål, utan blott reglerat fördelningen efter jordens och

verkens taxeringsvärde i stället för det ojemförliga hemmantalet eller den ännu längre tillbaka brukliga räkningen af säden på åkern samt af föl, lam, kalf, killing, gris och gås m. m. m. m.

Det må nu vara hvilken grund som helst, som antagits vid löneregleringarna, ett faktum är likväl, att sådana egt rum öfver hela riket, ehuru ännu icke allestädes tillämpade, och inom Utskottet erkändes nästan allmänt, att skattebidraget till presterskapet vore i teoretiskt hänseende den rättaste grunden för rösträtt vid prestval, ehuru pluraliteten ryggade tillbaka för svårigheten att tillämpa denna röstgrund i de församlingar, der löneregleringen ännu icke trädt i verkställighet. Till min öfverraskning finner jag likväl, att detta erkännande icke fått plats i Utskottets motivering, utan i det stället anförts så många hinder, att de kunna jemföras med de bekanta *sju*.

Uti en annan reservation, af Herr Anders Persson, är påvisadt, huru de förmenta hindren kunna undvikas, och jag anser mig således icke böra upprepa hvad han anfört, ehuru mycket mera dertill kunde anföras, men hvartill den korta tiden, som blifvit tillmätt för reservationens afgifvande, icke förslår, hvadan jag inskränker mig till att instämma i hans förslag, rörande § 26 af föreliggande lagförslag.»

Herr *Berglöf* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.

Bilaga.

Uppgifter å antalet pastorat af olika slag inom riket. *)

	Pastorat					
	Summa	Regala	Konsistoriella	Patronella	Prebenden	Anmärkningar
Stockholms stad	10	9	—	1	—	
Upsala stift	169	35	108	17	9	
Linköpings d:o	152	45	88	15	3	1 vexelvis konsist. o. patronelt.
Skara d:o	123	49	68	3	3	
Strengnäs d:o	105	19	61	17	4	4 » » »
Vesterås d:o	104	28	70	2	2	2 » » »
Vexiö d:o	95	21	69	2	2	1 » » »
Lunds d:o	236	144	35	24	8	19 » regala och patronella. 2 » » konsistoriella. 4 » konsist. o. patronella.
Göteborgs d:o	103	70	22	6	3	1 » regalt och patronelt. 1 tillförsäkradt viss slägt.
Kalmar d:o	44	10	33	—	1	
Karlstads d:o	55	15	37	—	3	
Hernösands d:o	99	32	49	—	3	15 lappmarkspastorat, hvaraf 5 konsistoriella.
Visby d:o	44	3	39	—	2	
Summa	1,339	480	679	87	43	50

*) Uppgifterna äro sammanförda ur Ecklesiastik-Matrikel öfver Sverige, utgifven år 1879 af F. A. Westerling.

Rättelse

i Herr Anders Perssons reservation vid Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23:

sid. 50, rad. 15 nedifr. *står:* tio röster
läs: tre röster